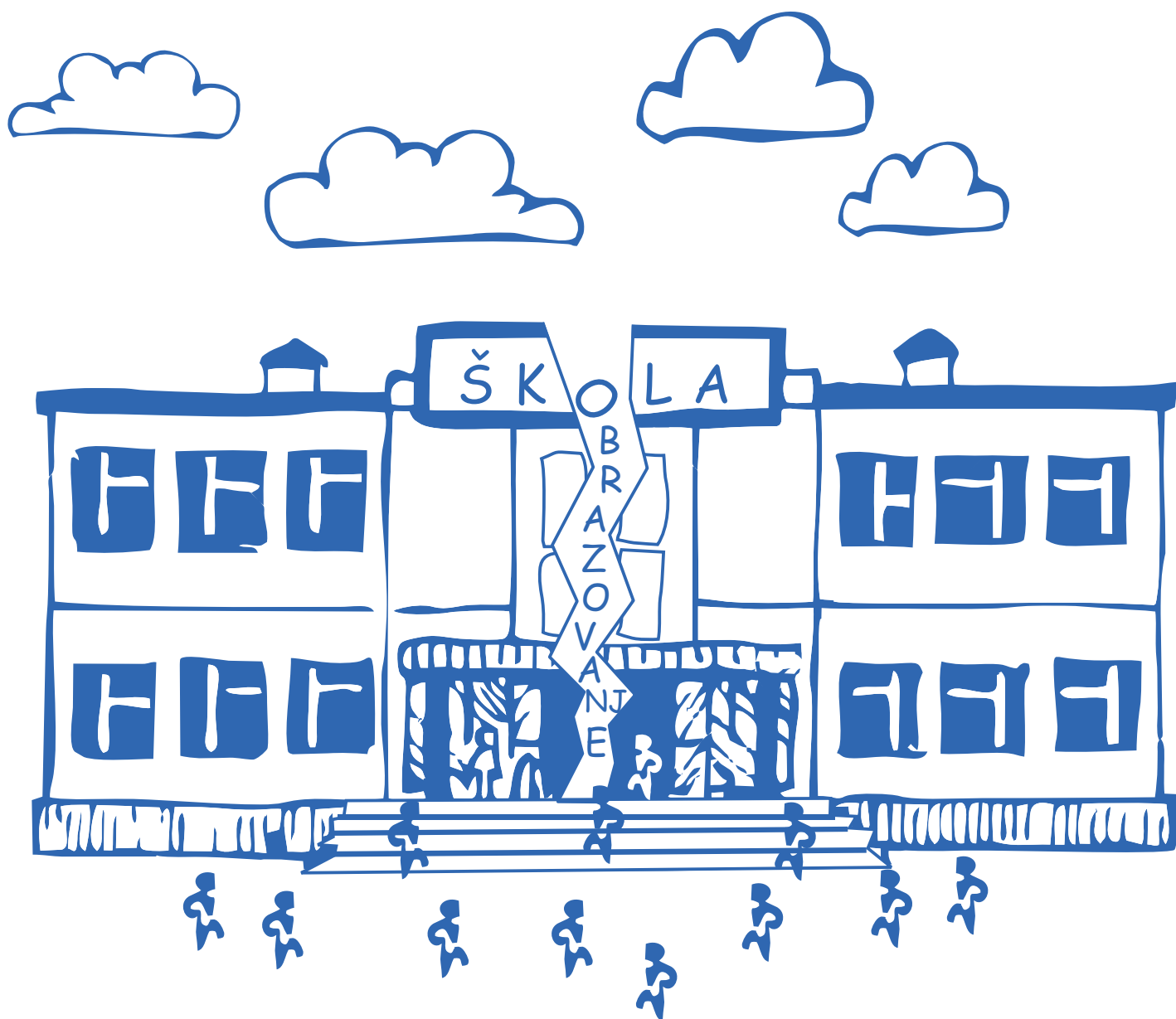

„Dvije škole pod jednim krovom“

Najvidljiviji primjer diskriminacije u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini

„Dvije škole pod jednim krovom“

Najvidljiviji primjer diskriminacije u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini

novembar 2018. godine

Obrazovanje treba da bude usmjereno na puni razvoj ljudske ličnosti i na učvršćivanje poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. (Obrazovanje) treba da unapređuje razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i vjerskim skupinama, i treba da unapređuje djelatnost Ujedinjenih naroda na održavanju mira.

Opća deklaracija o ljudskim pravima

Sadržaj

Sažetak.....	4
Poglavlje 1 – Historijat prakse „dvije škole pod jednim krovom“	8
Poglavlje 2 – Trenutno stanje, i zašto je to problem.....	11
Poglavlje 3 – Trendovi.....	14
Poglavlje 4 – Zašto ova praksa predstavlja diskriminaciju/segregaciju.....	15
Poglavlje 5 – Presude sudova u BiH.....	20
Poglavlje 6 – Koje su prepreke rješavanju problema.....	22
Poglavlje 7 – Put ka rješavanju problema.....	24
Poglavlje 8 – Zaključak.....	29
PRILOG.....	30
1. Zeničko-dobojski kanton.....	31
1.1 Slučajevi „dvije škole pod jednim krovom“	32
1.2 Slučajevi administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“	33
1.3 Drugi slučajevi podijeljenih škola.....	35
2. Srednjobosanski kanton.....	36
2.1 Slučajevi „dvije škole pod jednim krovom“	36
3. Hercegovačko-neretvanski kanton.....	46
3.1 Slučajevi „dvije škole pod jednim krovom“	46
3.2 Slučajevi administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“	50
3.3 Drugi slučajevi podijeljenih škola.....	51
Lista svih slučajeva „dviju škola pod jednim krovom“, sa nazivima škola i njihovim lokacijama.....	53

Sažetak

Jedan od ključnih principa koji leži u osnovi OSCE-ovog Završnog akta iz Helsinkija¹ je taj da ne može postojati stvarna sigurnost bez poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. U Bosni i Hercegovini (BiH), pravo na obrazovanje krši se zbog diskriminacije, koja postoji u školama u oba entiteta. Ovaj Izveštaj Misije OSCE-a u BiH (u daljnjem tekstu: Misija OSCE-a) bavi se praksom postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ kao najvidljivijim (ali, ni u kom slučaju jednim) pokazateljem diskriminacije u BiH.

Sukob, koji se 1990.-ih godina dogodio na teritoriji BiH, doveo je do ogromnih raseljavanja i etničke homogenizacije na mnogim područjima. U pokušaju da se preokrene taj proces i potakne povratak izbjeglica i raseljenih osoba, u mnogim slučajevima su uspostavljene „dvije škole pod jednim krovom“, kao privremena mjera kojoj je cilj bio da odgovori na poslijeratni etnocentrični obrazovni sistem. Ono što je bilo zamišljeno kao privremeno rješenje je, nažalost, postalo trajno, uprkos naporima međunarodne zajednice da osigura njegovu tranziciju.

Karakteristike „dviju škola pod jednim krovom“ razlikuju se od slučaja do slučaja. Ono što im je svima zajedničko je da se u njima vrši segregacija djece, i da se kroz tu segregaciju u školi uče da među njima postoje nepremostive razlike. U postkonfliktnoj BiH, to povećava stepen nepovjerenja među pripadnicima različitih etničkih grupa, otežava pomirenje i predstavlja dugoročnu prijetnju stabilnosti, sigurnosti i ekonomskom napretku.

Praksa postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ predstavlja kršenje međunarodnih konvencija, kao i domaćih zakona. U okviru „dvije škole pod jednim krovom“, učenici imaju zakonsku mogućnost da se upišu u bilo koju od te dvije škole. Međutim, praksa je pokazala da je školsko okruženje, uključujući i nastavne planove i programe, prihvatljivo pripadnicima samo jedne etničke grupe. Kada je u pitanju praksa postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ sud je, u slučaju Stoca i Čapljine, donio odluku da je ta praksa diskriminirajuća, ali odluka suda nije provedena.

I dalje će biti teško pronaći rješenje za praksu postojanja „dvije škole pod jednim krovom“. Kantonalne vlasti, koje imaju nadležnost u oblasti obrazovanja u FBiH, moraju poštivati vladavinu prava i biti odgovorne za uklanjanje diskriminacije u obrazovanju (što je obaveza svih obrazovnih vlasti u BiH), uključujući ukidanje prakse postojanja „dvije škole pod jednim krovom“. Također, postoji ogroman nedostatak političke volje, zbog širih političkih pitanja i ličnih interesa, kao i zbog zabrinutosti roditelja i djece u pogledu očuvanja nacionalnog identiteta. Zbog toga, Misija OSCE-a predlaže konstruktivan način njihovog prevazilaženja. Potrebno je naglasiti da je neupitno da djeca u BiH imaju pravo da uče maternji jezik kao nastavni predmet u školi.

¹ Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), *Konferencija osigurnosti i saradnji u Evropi (CSCE): Završni akt iz Helsinkija*, 1. august 1975. godine.

Nakon niza godina postojanja prakse „dvije škole pod jednim krovom“, situacija se ne poboljšava. Upravo suprotno, nedavno je postojao pokušaj da se uspostavi još jedan slučaj „dvije škole pod jednim krovom“ u Jajcu, protivno željama učenika. Također, postoje primjeri uspostave jednonacionalnih škola u etnički mješovitim sredinama, kao i prevoženja učenika autobusima u škole koje se nalaze u onim područjima u kojima oni predstavljaju etničku većinu. Te mjere neće pomoći ni procesu pomirenja, ni pripremanju mladih ljudi da ostvare svoj puni potencijal za život u 21. stoljeću.

Ovaj izvještaj ima za cilj da se još jednom ponovi zašto je praksa „dvije škole pod jednim krovom“ diskriminirajuća, da naglasi štetni utjecaj koji ima na djecu i na BiH u cjelini, da predstavi sadašnje trendove, te da podsjeti nadležne vlasti na obavezu da uklone tu neprihvatljivu praksu.

U izvještaj se uključuju preporuke za ostvarenje vizije miroljubive, stabilne i multietničke BiH. Cilj preporuka je da se svoj djeci u BiH omogući da pohađaju nastavu u onoj školi koja im je najbliža, u inkluzivnom okruženju koje poštuje njihov nacionalni identitet. Potreba za zaštitom vlastitog kulturnog identiteta je razumljiva i prepoznata kao jedno od osnovnih prava. Međutim, kao što je konstatirano u Izvještaju o BiH, koji je napisao posebni izvjestilac Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih naroda (UN), „pretjerano naglašavanje kulturoloških razlika, uključujući jezičke razlike, koristi se za opravdavanje prakse kojom se provodi segregacija učenika, zasnovana na etnonacionalnoj pripadnosti.“

Mora se naglasiti da je praksa postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ jedan od mnogih izazova sa kojima se suočava obrazovni sistem u BiH, te zbog toga ovaj problem ne treba posmatrati odvojeno od drugih. Postoje brojne politike i prakse u obrazovnom sektoru koje su diskriminirajuće i štetne po mlade ljude u BiH. „Dvije škole pod jednim krovom“ predstavljaju samo mali dio od ukupnog broja škola u državi. Međutim, u FBiH, ova praksa je najočigledniji pokazatelj krajnje loših obrazovnih politika koje produbljuju podjele. Zbog toga je fokus ovog Izvještaja praksa „dvije škole pod jednim krovom“. Misija OSCE-a će nastaviti da ukazuje na druge diskriminirajuće politike i prakse u obrazovnom sistemu objavljivanjem dodatnih tematskih izvještaja u predstojećem periodu.

Misija OSCE-a daje preporuke kako bi se odlučnije krenulo ka ukidanju diskriminirajuće prakse postojanja „dvije škole pod jednim krovom“:

Politički dijalog

- Prepoznajući političku prirodu ovog pitanja, Misija OSCE-a preporučuje da se politički lideri angažiraju u intenzivnom dijalogu usmjerenom ka pronalaženju rješenja, koristeći ovaj Izvještaj kao osnovu. U idealnom slučaju, to bi uključivalo javno preuzimanje obaveze da se ukine štetna praksa postojanja „dvije škole pod jednim krovom“. Od pomoći u ostvarenju te preuzete obaveze bila bi izrada akcionog plana, sa jasnim ciljevima i rokovima.

Administrativno i pravno ujedinjenje

- Administrativno i pravno ujedinjenje škola predstavlja izvodljiv i pragmatičan korak ka ukidanju segregacije. Administrativno i pravno ujedinjene škole štite etničke specifičnosti, ali istovremeno i razbijaju diskriminacijske barijere, unapređujući upravljanje finansijskim i ljudskim resursima.

Povećanje interakcije među djecom

- Vrijeme koje djeca provode družeći se jedni sa drugima treba povećati do maksimuma, uvođenjem zajedničkih vannastavnih aktivnosti, zajedničkih nastavnih sati, i drugih mjera. Time će se ukloniti vještačke razlike među djecom, stvorene u školskom okruženju.

Reforma nastavnih planova i programa

- Bez obzira na određeni napredak ostvaren odmah nakon završetka rata, zastarjeli nastavni planovi i programi i nastavni materijali, koji također sadrže etničke i rodne predrasude i dalje ostaju u upotrebi, predstavljajući prepreku inkluzivnosti i kvalitetu obrazovanja. Rad na reformi nastavnih planova i programa, naročito kroz provedbu unaprijedene Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa BiH, zasnovane na učeničkim postignućima, predstavlja ključan korak ka stvaranju inkluzivnih škola.

Provedba odluka suda

- Neprovedba pravosnažnih sudskih odluka predstavlja značajan izazov. Međunarodni i domaći akteri trebaju se više zalagati za provedbu odluka koje se odnose na „dvije škole pod jednim krovom“, te treba poduzeti korake da se oni, koji opstruiraju provedbu, pozovu na odgovornost.

Odgovornost donatora

- Potencijalni donatori trebaju izbjegavati usmjeravanje finansijskih sredstava i pomoći projektima, od koje koristi ima samo jedna etnička grupa, ili koji pružaju podršku daljnjoj podjeli učenika. Umjesto toga, trebaju aktivno pružati podršku onim školama i institucijama koje, u dobroj namjeri, provode preporuke iz ovog Izvještaja.

ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON

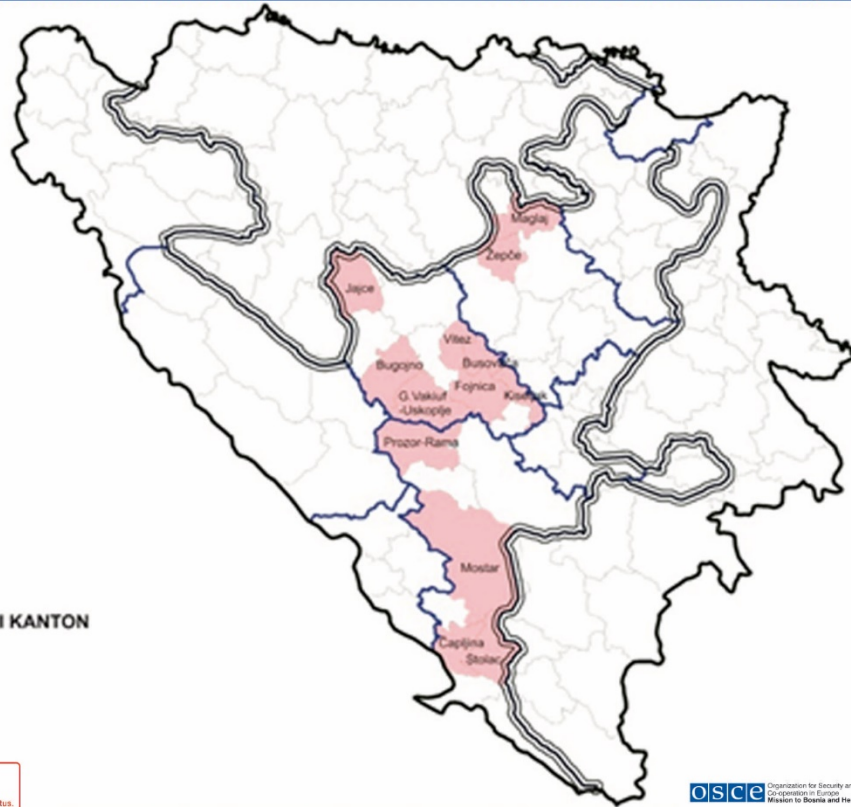
- 1. Maglaj
- 2. Žepče

SREDNJOBOSANSKI KANTON

- 3. Bugojno
- 4. Busovača
- 5. Fojnica
- 6. Gornji Vakuf-Uskoplje
- 7. Jajce
- 8. Kiseljak
- 9. Vitez

HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON

- 10. Čapljina
- 11. Mostar
- 12. Prozor-Rama
- 13. Stolac

Produced by OSCE, SITCEN, Department of HoM from information compiled from various sources. Maps produced for and on behalf of the OSCE are not to be taken as necessarily representing the views of the OSCE on boundaries or political status.

Poglavlje 1 – Historijat prakse „dvije škole pod jednim krovom“

„Dvije škole pod jednim krovom“ uspostavljene su kao privremena mjera, kojoj je cilj bio da odgovori uvredljivim poslijeratnim etnocentričnim obrazovnim sistemom i da potakne povratak izbjeglica i raseljenih osoba. Privremena mjera je postala trajna, uprkos naporima međunarodne zajednice da osigura njenu tranziciju. Ostvaren je ograničeni napredak, između ostalog, i putem administrativnog i pravnog ujedinjenja.

Sukob u BiH, koji je trajao od 1992. do 1995. godine, za posljedicu je imao oko 100.000 poginulih² i 2,2 miliona raseljenih osoba.³ Kantoni sa mješovitim hrvatskim i bošnjačkim stanovništvom (Zeničko-dobojski, Srednjobosanski i Hercegovačko-neretvanski kanton) bili su područja u kojima su se odvijale intenzivne borbe, zbog kojih je došlo do značajnog raseljavanja osoba jedne od te dvije etničke grupe. Nakon rata, ta područja su ostala veoma polarizirana, što je otežavalo proces povratka. Ostale su ozbiljne prepreke, čak i nakon što su povrat imovine i obnova uglavnom bili završeni⁴, uključujući pristup socijalnim uslugama i bojazni u vezi sa sigurnosnom situacijom. Još jedna velika prepreka procesu održivog povratka bilo je pitanje obrazovanja.⁵

Pored direktnog utjecaja kojeg jedan sukob ima na obrazovanje, kroz uništavanje škola i otežavanje pristupa obrazovanju, obrazovne politike često se koriste „da oblikuju ili ojačaju podjele u društvu, netoleranciju i neravnopravnost, ili da eliminiiraju mogućnosti za razvoj građanstva koje kritički promišlja.“⁶ Tokom sukoba u BiH, i neposredno nakon njega, utjecaj etnonacionalističke politike spustio se do nivoa škola. Bilo je uobičajeno da vlasti preimenuju nazive škola, kako bi odale počast osobama ili događajima iz perioda sukoba i da se u školama ističu nacionalistička obilježja ili vjerski simboli. Nastavni proces također izvodio se na osnovu nastavnih planova i programa, kao i udžbenika koji su bili etnički obojeni, uključujući viktimizaciju jednog konstitutivnog naroda i isključivanje, ili čak stavljanje u negativan kontekst drugih konstitutivnih naroda.

Udžbenici historije često su pokazivali tendenciju da tumače odnose između etničkih grupa u BiH kao nepopravljivo konfliktne, i da se fokusiraju samo na ratove kao na najkarakterističnije

² Procjena MKSJ-a: Zwierchowski, Jan&Tabeau, Ewa, *The 1992–95 War in Bosnia and Herzegovina: Census-based Multiple System Estimation of Casualties Undercount*, (Rat u BiH 1992.-1995.: Sistem višestruke procjene žrtava na osnovu popisa stanovništva ne uključuje sve žrtve), 2010. godine.

³ Visoki komesar UN-a za izbjeglice (UNHCR), *Podnesak visokog komesara Ujedinjenih naroda za izbjeglice za Izvještaj Ureda visokog komesara za ljudska prava – Univerzalni periodični pregled: Bosna i Hercegovina*, mart 2014. godine.

⁴ *Revidirana strategija za provedbu Aneksa VII Daytonskog mirovnog sporazuma*, 2010. godina, str. 26.

⁵ Torsti, Pilvi, *Segregated Education and Texts: a Challenge to Peace in Bosnia and Herzegovina*, (Segregacijsko obrazovanje i udžbenici: izazov miru u Bosni i Hercegovini), International Journal on World Peace, 2009. godine.

⁶ UNICEF/ICTJ, *Education and Transitional Justice – Opportunities and Challenges for Peacebuilding*, (Obrazovanje i tranzicijska pravda – mogućnosti i izazovi izgradnji mira), 2015. godina, str. 4.

dogadaje u regiji.⁷ Taj stav se, nažalost, nije promijenio tokom vremena: iako je potreba za zaštitom vlastitog kulturnog identiteta razumljiva i prepoznata kao jedno od osnovnih prava, u BiH je politika identiteta postala primarno sredstvo koje vlasti koriste da brane svoje interese od drugih zajednica, što rezultira obrazovnim sistemom koji služi samo tome da dijeli ljude.⁸ Još 2001. godine je Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj istakla da je obrazovanje u BiH postalo „talac latentnog nacionalizma.“⁹

Veliki broj traumatiziranih roditelja povratnika odbio je da upiše svoju djecu u lokalne škole. Oni su se, razumljivo, plašili da izlože djecu neprijateljski nastrojenom školskom okruženju, koje je kreirano suprotstavljenim narativima o statusu žrtve i obezvjeđivanjem njihovog etničkog identiteta. Kako bi se to izbjeglo, a istovremeno osiguralo da oni pohađaju nastavu, roditelji su slali svoju djecu u *ad hoc* formirane škole, često u neadekvatnim privatnim prostorijama (kućama, kafićima ili restoranima), ili prevozili djecu autobusima u škole koje se nalaze u susjednim lokalnim zajednicama, u kojima prevladavaju pripadnici njihove etničke grupe. Naprimjer, u Usori kod Tešnja (Zeničko-dobojski kanton), u dvorištu lokalne škole napravljena je „škola u šatoru“ za djecu hrvatske nacionalnosti. U tim *ad hoc* formiranim školama, djeca su sticala obrazovanje u skladu s etnocentričnim principima.

U odgovoru na tu neprihvatljivu situaciju, kao i na zahtjeve roditelja povratnika da se njihovoj djeci omogući da pohađaju redovne škole u svojim lokalnim zajednicama, međunarodna zajednica, uključujući Misiju OSCE-a, pružila je podršku pronalaženju nekoliko privremenih mjera. Najistaknutija mjera među njima bio je *Privremeni sporazum o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika iz 2002. Godine* (Privremeni sporazum), koji je rezultirao upisom više od 33.000 djece povratnika u škole i zapošljavanjem 1.800 nastavnika povratnika u toku prve godine primjene. Druge privremene mjere odnosile su se na uklanjanje neprimjerenog sadržaja u udžbenicima, te osiguravanju adekvatnih uvjeta za obrazovanje djece povratnika, što je kasnije postalo praksa uspostave „dvije škole pod jednim krovom“.

Uspostavom „dvije škole pod jednim krovom“ djeca različite etničke pripadnosti, koja su prethodno pohađala nastavu na različitim lokacijama, dobila su priliku koristiti jednu školsku zgradu. To je bilo privremeno rješenje, provedeno u izuzetno osjetljivom poslijeratnom kontekstu i smatrano je samo prvim korakom ka potpunoj integraciji škola. Međutim, potpunu integraciju tek treba postići, iz razloga navedenih u Poglavlju 6 ovog Izvještaja.

Jedan pozitivan korak naprijed, ostvaren tokom godina na nekim lokacijama, bilo je „administrativno i pravno ujedinjenje dviju škola pod jednim krovom“. U praksi to znači da

⁷ Torsti, Pilvi, *Divergent Stories, Converging Attitudes: A Study in the Presence of History, History Textbooks and the Thinking of youth in Post-War Bosnia and Herzegovina*, (Razmimoilaženje narativa, približavanje stavova: studija o prisustvu historije, udžbenika historije i razmišljanjima mladih u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini), 2003. godina.

⁸ UNESCO IIEP, Clare Magill, *Education and Fragility in Bosnia and Herzegovina. Education in Emergencies and Reconstruction (Obrazovanje i krhkost u Bosni i Hercegovini. Obrazovanje u slučaju vanrednog stanja i obnove)*, UNESCO IIEP, 2010. godina.

⁹ Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, Centar za saradnju sa državama nečlanicama, *Thematic Review of National Policies for Education – Bosnia and Herzegovina*, (Tematski pregled državnih obrazovnih politika – Bosna i Hercegovina), 27.septembar 2001. godine.

prethodno odvojene škole, koje se nalaze na istoj lokaciji, postaju jedan pravni subjekt, sa jednim nazivom škole, jednim budžetom, jednim školskim odborom, jednim direktorom škole i jednim zamjenikom (obično je jedna od tih osoba Bošnjak, a druga Hrvat, koji mogu da se rotiraju na funkciji), jednim nastavničkim vijećem, jednim vijećem roditelja i jednim vijećem učenika, kao i istim administrativnim i pomoćnim osobljem. Administrativno i pravno ujedinjene škole još uvijek se suočavaju s izazovima, ali je ovaj pristup pozitivan i mogao bi, uz daljnji rad u drugim oblastima, stvoriti osnovu za ukidanje prakse postojanja „dvije škole pod jednim krovom“. Naprimjer, Srednja mješovita škola „Žepče“ formirana je 2004. godine, administrativnim i pravnim ujedinjenjem Srednje mješovite škole i Mješovite srednje škole. Iako se nastava još uvijek izvodi prema nastavnom planu i programu Zeničko-dobojskog kantona na bosanskom jeziku i nastavnom planu i programu Hercegovačko-neretvanskog kantona na hrvatskom jeziku, ta škola ima određen broj pozitivnih karakteristika. One uključuju neke nastavnike koji rade u obje škole, zajednički ulaz, zajedničke stručne i vannastavne aktivnosti, kao i zajedničku salu za tjelesni i zdravstveni odgoj, biblioteku, školski restoran i zbornicu. Štaviše, škole više ne rade u različitim smjenama, time omogućavajući interakciju među djecom.

Daytonski mirovni sporazum i uloga međunarodne zajednice u BiH

Savremeni pristupi postkonfliktnoj tranziciji prepoznaju da obrazovanje nije samo jedno od temeljnih ljudskih prava, nego također i važan aspekt pomirenja i tranzicijske pravde. Podjele u obrazovanju unutar BiH mogu djelimično biti pripisane propustu Daytonskog mirovnog sporazuma da obrazovanju posveti pažnju kao konkretnoj oblasti. Obrazovanje se spominje samo u članu 1. Aneksa VI Daytonskog mirovnog sporazuma koji se odnosi na „Osnovna prava i slobode“ i ograničeno je na pravo pojedinca na obrazovanje. Kao rezultat toga, postojalo je u značajnoj mjeri diskreciono pravo u odnosu na tranzicijske aspekte obrazovanja, bez minimalnih standarda ili mjera kojima bi se spriječilo da obrazovanje postane sredstvo podjele.

Štaviše, nijedna međunarodna organizacija nije imala mandat da nadgleda reformu obrazovanja u BiH. Odmah nakon završetka sukoba, međunarodna zajednica je za prioritet postavila pitanja, kao što su: sigurnost, izbori, povrat imovine, dobra uprava i ekonomski razvoj, dok je „neproblematično“ pitanje reforme obrazovanja ostavljeno po strani. Misija OSCE-a je, 2002. godine, u skladu sa mandatom koji joj je dat Daytonskim mirovnim sporazumom, i uz podršku Stalnog vijeća OSCE-a, počela da koordinira rad međunarodne zajednice u sektoru obrazovanja. Na sastanku Vijeća za provedbu mira, održanom u novembru 2002. godine, ministri obrazovanja su zajednički predstavili Strategiju reforme obrazovanja BiH, izrađenu uz podršku Misije OSCE-a.¹⁰ Strategija je uključivala i obavezu entitetskih i kantonalnih ministarstava da „ukinu segregaciju i diskriminaciju putem obrazovanja“.

Praksa „dvije škole pod jednim krovom“ je ne samo u suprotnosti sa principima Strategije reforme obrazovanja BiH, već i sa međunarodnim obavezama koje je preuzela BiH i domaćim zakonodavstvom u oblasti obrazovanja. Misija OSCE-a i šira međunarodna zajednica dosljedno pozivaju ministre ministarstava obrazovanja Zeničko-dobojskog kantona, Srednjobosanskog

¹⁰ <https://www.osce.org/bih/58671>.

kantona i Hercegovačko-neretvanskog kantona da prevaziđu ovu praksu. Misija OSCE-a, zajedno sa drugim međunarodnim partnerima, predložila je i zalaže se za administrativno i pravno ujedinjenje „dviju škola pod jednim krovom“, a direktno je pomogla takvo ujedinjenje škola u Zeničko-dobojskom kantonu,¹¹ kao i ujedinjenje Gimnazije Mostar. Međutim, ukupno gledano, ostvaren je samo minimalan uspjeh.

Iako je međunarodna zajednica kritizirana zbog nedovoljnog napretka u vezi sa pitanjem „dvije škole pod jednim krovom“, ovim izvještajem se jasno naznačava da je održivi napredak jedino moguć tako što će vlasti u BiH prepoznati problem i preuzeti odgovornost za daljnje korake.

Poglavlje 2 – Trenutno stanje i zašto je to problem

Karakteristike „dviju škola pod jednim krovom“ razlikuju se od slučaja do slučaja. Međutim, provodeći segregaciju djece, sve one učvršćuju osjećaje podjele i ideju vještačkih razlika. U postkonfliktnoj BiH, time se njeguje nepovjerenje, otežava pomirenje i to predstavlja dugoročnu prijetnju stabilnosti i ekonomskom napretku. Sadašnji sistem je također ekonomski neefikasan, što ima utjecaja na kvalitet nastave.

Karakteristike „dviju škola pod jednim krovom“

Vlasti u BiH nisu se dogovorile oko definicije „dvije škole pod jednim krovom“. Međutim, vidljivi pokazatelji tih škola su zgrade, ili skup zgrada, u kojima se prije rata nalazila jedna osnovna ili srednja škola, ali se sada tu nalaze dvije škole. Djeca istog uzrasta, koja pohađaju iste ili slične programe na istoj lokaciji, podijeljena su na osnovu etničke pripadnosti. U nekim slučajevima, djeca koriste odvojene ulaze, ili pohađaju nastavu u različitim smjenama, ili su jedna od drugih odvojena fizičkim preprekama, ili preprekama druge vrste.

Na osnovu kriterija navedenih u Dodatku, zaključak izvještaja je da postoji 56 škola (na 28 lokacija), uključujući centralne i područne škole, u kojima se javlja praksa „dviju škola pod jednim krovom“ (46 osnovnih škola i 10 srednjih škola).

Fizičko razdvajanje učenika u ovakvim školama dešava se u Srednjobosanskom kantonu i Hercegovačko-neretvanskom kantonu. To se dešava:

- putem kompletne podjele školske zgrade i odvojenih ulaza, kao u slučaju Mješovite srednje škole „Gornji Vakuf“ i Srednje škole „Uskoplje“ u Gornjem Vakufu-Uskoplju (vidi Dodatak 2.1.8 i 3.1.6);
- putem različitih smjena, kao u slučaju Mašinsko-saobraćajne srednje škole i Srednja prometna škola Mostaru (vidi Dodatak 2.1.6 i 3.1.3-3.1.5); i
- kroz postojanje različitih zgrada u istom školskom dvorištu, kao na primjer, u Vitezu, gdje postoji glavna zgrada, u kojoj se nastava odvija na hrvatskom jeziku, i aneks, u kome se nastava odvija na bosanskom jeziku (vidi Dodatak 2.1.15 i 2.1.17).

¹¹ Osnovna škola „Novi Šeher“, Maglaj, Osnovna škola „Vareš“, Vareš, Srednja mješovita škola „Žepče“, Žepče, Osnovna škola „Kulin ban“, Tešanj.

U samo dva slučaja zajedničke nastavne ili vannastavne aktivnosti organiziraju se između tih škola (Dodatak 3.1.1 i Dodatak 2.1.6). Učenici u ostala 52 slučaja „dviju škola pod jednim krovom“ angažiraju se u zajedničkim aktivnostima samo ako ih inicira treća strana, a one su obično ograničenog trajanja.

U nekim slučajevima, nazivi škola i školsko okruženje također su neprimjereni i neusklađeni sa *Kriterijima za nazive i simbole škola i školske manifestacije*,¹² što negativno utječe na odnose između tih škola, njihovih učenika i osoblja. Naprimjer, Osnovna škola „Lipanske zore“ u Višićima (općina Čapljina) dobila je naziv po ratnoj operaciji iz 1992. godine, u kojoj su snage Hrvatskog vijeća obrane (HVO) pobijedile snage Jugoslovenske narodne armije (JNA). Ta škola također proslavlja datum te pobjede kao Dan škole (vidi Dodatak 3.1.2 i 3.1.1).

Prijetnje pomirenju i budućoj stabilnosti

Bez obzira na njihove razlike, sve „dvije škole pod jednim krovom“, provodeći segregaciju djece, učvršćuju osjećaj podjele, etničke predrasude i ideju vještačkih razlika. U postkonfliktnom kontekstu BiH, time se otežava pomirenje, i to izaziva izuzetnu zabrinutost za budućnost države.

Obrazovanje je osnovno sredstvo pomoću kojega se znanje, uključujući sjećanja i naslijeđe sukoba, prenosi između različitih generacija. Ukoliko se o tome ne vodi računa, ta sjećanja i naslijeđe potencijalno mogu „stvoriti uvjete za višestruko ponavljanje ciklusa mržnje i nasilja“.¹³ U „dvije škole pod jednim krovom“ djecu uče, i to ne samo fizičkim razdvajanjem, da se razlikuju u odnosu na svoje vršnjake.¹⁴ Takvih predrasuda, usađenih u ranoj dobi života, teško se osloboditi. Kao što je uočeno u drugim državama u kojima su učenici razdvajani na osnovu vjerske pripadnosti, „razdvajanjem su naglašene razlike i potaknuta uzajamna nezainteresiranost i, što je možda još važnije, uzajamno nepovjerenje“.¹⁵ Kada se svemu tome doda ono što djeca mogu čuti ili pročitati u medijima, na ulici ili kod kuće, jasno je da se djeca ne mogu oduprijeti prihvatanju ideje o tome da se „drugima“ ne smije vjerovati.

Suprotno onome što bi obrazovanjem trebalo postići, a to je „promoviranje razumijevanja, tolerancije i prijateljstva među pripadnicima svih naroda, rasa ili vjerskih grupa“¹⁶ – u „dvije škole pod jednim krovom“ djeca uče da postoji samo jedan ispravan stav, i to stav njihove vlastite etničke grupe, te da on isključuje sve druge stavove, unatoč činjenici da su svi građani iste države. „Dvije škole pod jednim krovom“ treba posmatrati kao direktnu prijetnju dugoročnoj stabilnosti u BiH.

¹² Izradio ih je Koordinacijski odbor za praćenje provedbe *Privremenog sporazuma* iz 2004. godine, s ciljem omogućavanja inkluzivnog školskog okruženja u kome su svi rado prihvaćeni.

¹³ UNICEF/ICTJ, *Education and Transitional Justice – Opportunities and Challenges for Peacebuilding (Obrazovanje i tranzicijska pravda – Prilike i izazovi izgradnji mira)*, 2015. godina, str. 5.

¹⁴ Torsti, Pilvi, *Segregated Education and Texts: a Challenge to Peace in Bosnia and Herzegovina, (Razdvojeno obrazovanje i tekstovi: izazovi miru u Bosni i Hercegovini)*, *International Journal on World Peace*, 2009. godine.

¹⁵ UNICEF, *The Two Faces of Education in Ethnic Conflict – Towards a Peacebuilding Education for Children (Dva lica obrazovanja u etničkom sukobu – u susret izgradnji mira kroz obrazovanje djece)*, 2000. godine.

¹⁶ Član 26. *Opće deklaracije o pravima čovjeka*.

Utjecaj na kvalitet izvođenja nastave

Ova praksa također ima negativan utjecaj na kvalitet izvođenja nastave.¹⁷ Iako se novčana sredstva troše na održavanje sistema „dviju škola pod jednim krovom“, ta sredstva ne troše se na unapređenje školske infrastrukture, obuku nastavnika, nabavku boljih nastavnih sredstava ili izvođenje vannastavnih aktivnosti. Time se pogoršavaju već postojeće manjkavosti sektora obrazovanja u BiH. Iako je negativan utjecaj „dviju škola pod jednim krovom“ na finansijsku održivost obrazovnog sistema u BiH minimalan, utjecaj koji takav sistem obrazovanja ima na učenike je ogroman.

BiH je, tokom 2016. godine, utrošila 4,42% bruto nacionalnog dohotka na javni sistem obrazovanja.¹⁸ Veći dio izdvojenih sredstava utrošen je na isplatu plaća, a ograničena sredstva utrošena su na unapređenje školske infrastrukture, obuku nastavnika ili nabavku nastavnih sredstava i opreme.¹⁹ Kvalitet obrazovanja u BiH nije srazmjern iznosu utrošenih javnih sredstava. Iako je u toku protekle decenije uočeno opadanje broja učenika, ukupni broj nastavnog osoblja i dalje raste, što otvara niz pitanja u vezi s efikasnošću utroška sredstava u ovoj oblasti.²⁰

Neosporna je činjenica da roditelji žele najbolje moguće obrazovanje za svoju djecu, a isto je tako neosporno da postojeći sistem ne pruža takvo obrazovanje. Na osnovu jedine dostupne komparativne procjene, provedene 2007.²¹ godine, i izostanka strukturnih promjena u pogledu kvaliteta obrazovanja, evidentno je da sistem obrazovanja u BiH proizvodi mlade ljude koji su nespremni za život u sve konkurentnijem i sve raznovrsnijem savremenom svijetu. Iako je to veoma loše za svako dijete ponaosob, kada se uzmu u obzir i drugi izazovi prisutni u sistemu obrazovanja, jasno je da postoje i šire implikacije po razvoj države u cjelini. Rečeno jednostavnim jezikom, obrazovanje djece u BiH nije zadovoljavajuće da bi državu usmjerilo prema 21. stoljeću. Iako „dvije škole pod jednim krovom“ čine relativno nizak procent u ukupnom broju škola, one veoma dobro oslikavaju ukupnu neefikasnost obrazovanja u BiH.

¹⁷ Nažalost, u Bosni i Hercegovini nije proveden veliki broj međunarodnih testiranja. Dok BiH čeka rezultate PISA testiranja, koje je provedeno u maju 2018. godine, jedini drugi dostupan izvor informacija odnosi se na rezultate TIMSS testiranja (trendovi postignuća učenika iz matematike i predmeta prirodnih nauka) iz 2007. godine, koji su ukazali na loše poznavanje matematike i prirodnih nauka među testiranim učenicima u BiH. (Izvor: Lejla Dragnić, *Kvalitet i troškovi obrazovanja u BiH, Školegijum*, 2013. godina).

¹⁸ Procent također uključuje i javno visoko obrazovanje. Agencija za statistiku BiH, *Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodnom pristupu*, 2016., Sarajevo, 2018. godine.

¹⁹ USAID/BiH MEASURE-BiH, *Overview of Main Challenges in Primary and Secondary Education in BiH*, (Pregled glavnih izazova prisutnih u osnovnom i srednjem obrazovanju), 2016. godine.

²⁰ CPU, *Analiza ključnih faktora i preporuke za povećanje efikasnosti osnovnog obrazovanja u BiH*, 2013. godine.

²¹ TIMSS (Trendovi postignuća učenika iz matematike i predmeta prirodnih nauka), 2007. godine.

Poglavlje 3 – Trendovi

Stanje se ne popravlja. Naprotiv, postoje pokušaji osnivanja novih škola ovog tipa, suprotno željama učenika. Nove jednonacionalne škole osnovane su u područjima sa mješovitim sastavom stanovništva, a neka djeca prevoze se do škola u područjima u kojima predstavljaju etničku većinu. Ove mjere neće pomoći ni procesu pomirenja, niti procesu pripreme mladih ljudi za ostvarenje uspjeha u 21. stoljeću.

Unatoč nastojanjima međunarodne zajednice, praksa „dviju škola pod jednim krovom“ prerasla je iz privremene mjere u trajan model rada, a u nekim područjima uočena su i dodatna pogoršanja.

Nedavno je došlo do pokušaja osnivanja nove „dvije škole pod jednim krovom“ u Jajcu (Srednjobosanski kanton). Dvije srednje škole u Jajcu izvode nastavu po nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku. Navodno reagirajući na diskriminaciju djece bošnjačke nacionalnosti u srednjim školama u Jajcu, u julu 2016. godine, Skupština Srednjobosanskog kantona donijela je odluku o osnivanju još jedne srednje škole. Ta škola izvodila bi nastavu u skladu sa nastavnim planom i programom Srednjobosanskog kantona na bosanskom jeziku, a školske prostorije dijelila bi sa postojećim srednjim školama. To bi dovelo do razdvajanja djece različitih nacionalnosti, te osnivanja prve nove škole ove vrste od 2002. godine. Grupa učenika bošnjačke i hrvatske nacionalnosti pokazala je hrabrost i usprotivila se, te javno osudila odluku, odbacujući stavove političara i tražeći pravo na nastavak zajedničkog obrazovanja. Međunarodna zajednica podržala je njihov stav. Upornost učenika i moralni autoritet koji su pokazali privukao je pažnju medija, i doveo do odustajanja nadležnih vlasti od prvobitne nakane. U ovom trenutku, to pitanje više nije predmet razmatranja, iako je, formalno govoreći, odluka Skupštine Kantona još uvijek na snazi.

Daljnje podjele učenika vidljive su i u izgradnji novih školskih zgrada, što vodi osnivanju jednonacionalnih škola i potpunom razdvajanju učenika prema etničkoj pripadnosti. Nakon administrativnog ujedinjenja „dvije škole pod jednim krovom“ u Tešnju, 2009. godine, prestalo se s izvođenjem nastave na dva nastavna plana i programa, zbog osnivanja nove škole u susjednoj Usori, u kojoj se izvodi nastava isključivo na nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku. Zahvaljujući finansijskoj podršci stranih donatora, stvorena je mogućnost za osnivanje ove škole i prijevoz djece iz reda hrvatskog naroda autobusima iz Tešnja, što znači da je u ovom slučaju, administrativno ujedinjena škola postala jednonacionalna škola.

Može se očekivati da će, do sada zajednička sportska dvorana u Kiseljaku, postati jednonacionalna nakon izgradnje nove dvorane u 2019. godini, namijenjene isključivo učenicima iz reda bošnjačkog naroda. Administrativno i pravno ujedinjena škola u Novom Šeheru (Maglaj) mogla bi postati jednonacionalna izgradnjom nove škole u obližnjoj općini Žepče, i ovoga puta finansiranom sredstvima stranih donatora. Slično tome, zbog proširenja i

radova na osavremenjavanju dijelova „dviju škola pod jednim krovom“ koje koriste pripadnici samo jednog naroda, dodatno se produbljuju već prisutne podjele. Primjer takve prakse zabilježen je u Vitezu 2014. godine, kada je došlo do renoviranja dodatnog objekta uz glavnu školsku zgradu, zahvaljujući finansijskoj podršci stranog donatora (Dodatak 2.1.17). Iako je namjera da se učenicima pruže bolji uvjeti kroz izgradnju novih ili sanaciju postojećih objekata pozitivna, ograničavanje takvog pristupa boljim uvjetima na pripadnike samo jednog naroda, negativna je pojava koja vodi podjelama.

Stvaranje jednonacionalnih škola u višenacionalnim sredinama nije rješenje. Zapravo, takva praksa predstavlja korak unazad, koji vodi daljnjem razdvajanju djece na osnovu njihove pripadnosti određenom narodu. Izgradnja novih jednonacionalnih škola ili školskih objekata za učenike „dviju škola pod jednim krovom“, samo dodatno produbljuje problem razdvajanja i obrazovanja kojim se uvažavaju stavovi samo jedne grupe. Prijevoz djece jedne nacionalne grupe u drugu školu unutar ili izvan zajednice u kojoj žive, također dodatno pojačava poimanje svijeta u kojem smo „mi“ nasuprot „njih“.

Poglavlje 4 – Zašto ova praksa predstavlja diskriminaciju/segregaciju

Postojanje „dviju škola pod jednim krovom“ predstavlja kršenje međunarodnih konvencija, kao i domaćih propisa. U školama ove vrste, učenici imaju mogućnost da pohađaju nastavu u jednoj od dvije škole, ali praksa pokazuje da oni, zapravo, pohađaju onu školu u kojoj dominira njihov konstitutivni narod, jer je školsko okruženje, uključujući nastavni plan i program, naklonjeno samo jednoj etničkoj grupi. Iz tog razloga se postojanje ovakvih škola može smatrati primjerom segregacije, jer segregacija označava čin podjele učenika na osnovu različitih kriterija, suprotno osnovnim principima ljudskih prava i sloboda, te procesu pomirenja.

Međunarodni pravni okvir

Praksa postojanja „dviju škola pod jednim krovom“ jasan je primjer diskriminacije, i kršenja međunarodnih konvencija o zaštiti ljudskih prava koje je BiH ratificirala, kako slijedi:

- **Opća deklaracija o ljudskim pravima** navodi da svako ima pravo na obrazovanje. Pored toga, u njoj se navodi: „Obrazovanje treba da bude usmjereno na puni razvoj ljudske ličnosti i na učvršćivanje poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i vjerskim skupinama, i treba da unapređuje djelatnost Ujedinjenih naroda na održavanju mira.“

- **Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima** prepoznaje pravo na obrazovanje, i u njemu se navodi: „Obrazovanje treba da ima za cilj pun razvoj ljudske ličnosti i dostojanstva i da pojača poštivanje prava čovjeka i temeljnih sloboda. (...) obrazovanje treba da omogući svakoj osobi da igra korisnu ulogu u slobodnom društvu, da potpomogne razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo između svih naroda i svih rasnih, etničkih ili vjerskih grupa (...)”. Pored toga, paktom se pozivaju države članice: „da garantiraju da će sva prava koja su u njemu formulirana biti ostvarivana, bez ikakve diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, spolu, jeziku, političkom ili kakvom drugom mišljenju, nacionalnom ili socijalnom porijeklu, imovinskom stanju, statusu po rođenju ili kakvoj drugoj okolnosti”.
- **Konvencija o pravima djeteta** prepoznaje pravo svakog djeteta na obrazovanje, te se u njoj navodi kako obrazovanje, između ostalog, mora biti usmjereno na: „(b) razvoj poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda (...); (c) razvoj poštivanja roditelja djeteta, njegovog ili njenog vlastitog kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrijednosti države u kojoj dijete živi, države odakle on ili ona potječe, te civilizacija drugačijih od njegove ili njene; (d) pripremu djeteta na odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, ravnopravnosti spolova, prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama i osobama starosjedilačkog statusa”.
- **Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije** obavezuje države potpisnice: „(...) na zabranu i eliminaciju rasne diskriminacije u svim njenim oblicima i garantiranje prava svakog, bez obzira na rasu, boju kože ili nacionalno i etničko porijeklo, zatim, na ravnopravnost pred zakonom (...)”. Konvencijom se također osuđuje rasna segregacija i aparthejd i pozivaju države potpisnice da „spriječe, zabrane i iskorijene svaku praksu ove prirode na teritorijima pod njihovom nadležnošću”, te da „ne dozvole javnim vlastima ili javnim institucijama, bilo na državnom ili lokalnom nivou, da promoviraju ili potiču rasnu diskriminaciju”. Osim toga, konvencijom se pozivaju države potpisnice da: „(...) usvoje trenutne i efektivne mjere, posebno u oblasti nastavnog procesa, obrazovanja, kulture i informiranja, s ciljem borbe protiv predrasuda koje vode ka rasnoj diskriminaciji, te s ciljem promoviranja razumijevanja, tolerancije i prijateljstva među narodima i rasnim ili etničkim grupama”.
- **Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju** potvrđuje obaveze opisane u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, posebno u pogledu obrazovanja, te dalje obavezuje strane potpisnice da: „(...) ukinu svaku zakonsku odredbu i svaku administrativnu instrukciju, te da obustave svaku administrativnu praksu koja podrazumijeva diskriminaciju u obrazovanju”.

- **Evropska konvencija o ljudskim pravima** i njeni protokoli, koji se direktno primjenjuju u BiH i imaju prevlast nad domaćim zakonima, propisuje da „nijednoj osobi ne smije biti uskraćeno pravo na obrazovanje“ i uvodi opću zabranu diskriminacije „po bilo kom osnovu, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili neko drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovinsko stanje, te status po rođenju, ili neki drugi status“.

Ukratko, ostvarenje bilo kojeg ljudskog prava, uključujući tu i pravo na obrazovanje, mora biti usklađeno sa temeljnim principima ravnopravnosti i nediskriminacije. Kao što je opisano u nastavku teksta, niz međunarodnih tijela zaključio je da „dvije škole pod jednim krovom“ ne zadovoljavaju taj uvjet.

Kada je u pitanju praksa „dvije škole pod jednim krovom“ svaki učenik, bilo koje pripadnosti, može se zakonito upisati u bilo koju od dvije škole. U stvarnosti postoje mnogobrojne prepreke koje stoje pred učenicima koji bi željeli pohađati školu koja ne odražava njihov nacionalni identitet, uključujući tu nastavne sate vjeronauke, simbole i nazive škola, nastavne planove i programe, te ukupne stavove koji prevladavaju u tim sredinama. To dovodi do *de facto* segregacije djece iste starosne dobi, koja pripadaju različitim konstitutivnim narodima, i njihovog školovanja u jednonacionalnim učionicama, u istoj školskoj zgradi.

Međunarodna tijela uporno su pozivala vlasti u BiH da prekinu sa praksom diskriminacije i segregacije u obrazovanju, uključujući tu i praksu „dviju škola pod jednim krovom“.

- **Komisija UN-a za eliminaciju rasne diskriminacije**, 2015. godine, izjavila sljedeće: „(...) i dalje izražavamo zabrinutost zbog značajne nacionalne segregacije unutar sistema obrazovanja u pojedinim državama potpisnicama konvencije, kao što je praksa „dviju škola pod jednim krovom“, i ponovno ističemo svoju zabrinutost zbog činjenice da segregacija u obrazovanju na teritoriji država potpisnica konvencije produbljuje razdvojenost, nepovjerenje i strah od „drugih“ (...).“²²
- **Specijalna izvjestiteljica UN-a za ljudska prava** u oblasti kulturnih prava je, 2014. godine, istakla sljedeće : “(...) Prevelik naglasak na kulturološkim razlikama, uključujući tu i razlike u pogledu jezika, koristi se da bi se opravdala praksa kojom se provodi segregacija učenika na osnovu njihove pripadnosti određenom narodu. Specijalna izvjestiteljica naglašava da se, u ovom slučaju, radi o veoma pogrešnom tumačenju kulturnih prava, što nikako ne smije služiti kao izgovor za provedbu politike segregacije.”²³

²² Komisija UN-a za eliminaciju rasne diskriminacije, *Concluding Observations on the Ninth to Eleventh Periodic Reports of Bosnia and Herzegovina (Zaključna razmatranja o devetom i jedanaestom periodičnom izvještaju o Bosni i Hercegovini)*, 12. juni 2015. godine.

²³ Generalna skupština UN-a: Vijeće UN-a za ljudska prava, 3. mart 2014. godine.

- **Komisija UN-a za prava djeteta** je, 2012. godine, istakla: "(...) Diskriminacija u oblasti obrazovanja i dalje je rasprostranjena pojava, koja obuhvata nastavak postojanja „dviju škola pod jednim krovom“, kao i primjenu politike rada jednonacionalnih škola na teritoriji države potpisnice Konvencije, gdje se na nastavnim satima učenici razdvajaju na osnovu njihove nacionalne pripadnosti, što dovodi do pojave da djeca pohađaju samo one škole namijenjene pripadnicima njihovog naroda. U skladu sa članom 2. Konvencije, Komisija poziva državu potpisnicu: [...] (b) da odmah ukine praksu segregacije djece u školama na osnovu njihove nacionalne pripadnosti prestankom primjene modela „dviju škola pod jednim krovom“ i jednonacionalnih škola, te da, čineći to, pruži adekvatnu podršku i odgovarajuću obuku za osoblje, u cilju ostvarenja nacionalne raznolikosti i integracije u školama.“²⁴
- **Vijeće Evrope** u svojim postpristupnim zahtjevima, od BiH traži da „zadrži postojeći tok reformi i nastavi sa reformama u oblasti obrazovanja, te da eliminiira sve oblike segregacije i diskriminacije na osnovu nacionalnog porijekla.“²⁵
Parlamentarna skupština Vijeća Evrope je, 2018. godine, pozvala BiH da „hitno poduzme sve potrebne mjere u cilju provedbe svoje obaveze da eliminiira segregaciju i asimilaciju u obrazovanju.“²⁶
- **Evropski parlament** je u više navrata izrazio zabrinutost zbog diskriminacije i segregacije u obrazovanju, te je, u tom smislu, 2017. godine, izjavio da: „(...) poziva na hitno usvajanje konkretnih mjera kojima se unapređuje efikasnost u sistemu obrazovanja i ukida praksa segregacije, uz istovremene garancije ostvarenja prava na jednake prilike u obrazovanju na svim službenim jezicima u upotrebi u BiH; (...) te izražava žaljenje zbog sporog napretka u rješavanju problema „dviju škola pod jednim krovom“, jednonacionalnih škola i ostalih oblika segregacije i diskriminacije u školama.“²⁷
- **Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira** je, u augustu 2017. godine, pozvao BiH da „pronađe trajna rješenja za prevazilaženje problema diskriminirajuće prakse u obrazovanju, kakvo se može vidjeti u „dvije škole pod jednim krovom“.“²⁸ Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira također je u više navrata isticao važnost prestanka politizacije, diskriminacije i segregacije, te ostvarenja inkluzivnog obrazovanja, u interesu promoviranja pomirenja, održivog mira i ekonomskog razvoja.²⁹

²⁴ Komisija UN-a o pravima djeteta, *Concluding Observations: Bosnia and Herzegovina (Zaključna razmatranja: Bosna i Hercegovina)*, 5. oktobar 2012.godine.

²⁵ Parlamentarna skupština Vijeća Evrope: Komisija za politička pitanja, *Aplikacija Bosne i Hercegovine za članstvo u Vijeću Evrope*, 5. decembar 2001.godine.

²⁶ Parlamentarna skupština Vijeća Evrope, *Ispunjenje obaveza Bosne i Hercegovine*, 24. januar 2018.godine.

²⁷ Evropski parlament, *Rezolucija o Izvještaju Komisije o Bosni i Hercegovini za 2016. godinu*, 15. februar 2017.godine.

²⁸ *Komunike Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira*, 12. august 2017.godine.

²⁹ *Komunike Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira*, decembar 2015., august 2016. i decembar 2016.godine.

Propisi u BiH

Praksa „dvije škole pod jednim krovom“ također krši propise u BiH. Postoje izričite zakonske odredbe, kako na nivou države, tako i na nižim nivoima, kojima se zabranjuje diskriminacija i segregacija kao oblik diskriminacije.

- **Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH**, u članu 3. propisuje da su opći ciljevi obrazovanja: „(...) c) promocija poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, i priprema svake osobe za život u društvu koje poštuje principe demokratije i vladavine zakona; d) razvijanje svijesti o pripadnosti državi Bosni i Hercegovini, vlastitom kulturnom identitetu, jeziku i tradiciji, (...) upoznavajući i uvažavajući druge i drugačije, poštujući različitosti i njegujući međusobno razumijevanje, toleranciju i solidarnost među svim ljudima, narodima i zajednicama u Bosni i Hercegovini i svijetu“. Zakonom se također propisuje da „svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi.“³⁰
- **Zakon o zabrani diskriminacije u BiH**, u članu 2., jasno definira diskriminaciju: „Diskriminacijom će se, u smislu ovog Zakona, smatrati svako različito postupanje, uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti, utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovinskog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima života.“

Istim Zakonom, u članu 4., propisani su različiti oblici diskriminacije, uključujući tu i segregaciju. Segregacija je definirana kao „djelo kojim (fizičko ili pravno) lice odvaja druga lica na osnovu jedne od nabrojanih osnova iz člana 2. ovog Zakona“

³⁰ Članovi 3. i 4. *Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH* („Službeni glasnik BiH“, broj: 18/03).

Poglavlje 5 – Presude sudova u BiH

Vrhovni sud FBiH postupao je u dva predmeta u vezi sa diskriminacijom. U Mostaru je praksa „dvije škole pod jednim krovom“ ocijenjena kao diskriminirajuća. U Travniku, sud je ocijenio da tužilac nije dokazao kao vjerovatnu činjenicu da su djeca bila fizički razdvojena na osnovu njihove nacionalne pripadnosti, te da nije predočio dostatne dokaze o diskriminirajućem postupanju. Ono što je važno istaknuti kada je u pitanju slučaj iz Travnika jeste sudska odluka u kojoj se navodi da tužilac nije učinio *prima facie* slučaj ili učinio vjerovatnim da je diskriminacija postojala, što nije isto što i zaključak da nije bilo diskriminacije.

Udruženje za pružanje pravne pomoći *Vaša prava BiH*, pokrenulo je tužbe 2011. godine pred općinskim sudovima u Mostaru i Travniku, tvrdeći da je došlo do diskriminacije i segregacije na osnovu etničke pripadnosti postojanjem prakse „dvije škole pod jednim krovom“.

Udruženje *Vaša prava BiH* prvo je pokrenulo tužbu pred Općinskim sudom u Mostaru u vezi s osnovnim školama u Stocu i Čapljini. Općinski sud u Mostaru presudio je da organiziranje nastave u javnim školama na osnovu etničke podjele i primjenjivanje nastavnih planova i programa zasnovanih na etničkim principima predstavlja diskriminirajuće postupanje optuženih (Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona, Osnovne škole Stolac i Osnovne škole Čapljina). U žalbenom postupku, u junu 2013. godine, Kantonalni sud u Mostaru poništio je prvostepenu presudu i odbacio predmet kao nepravovremen. Vrhovni sud FBiH, u augustu 2014. godine, u pravosnažnoj obavezujućoj presudi donesenoj u žalbenom postupku, preinačio je presudu Kantonalnog suda i utvrdio da su optuženi počinili diskriminaciju na etničkoj osnovi. Nažalost, odluka Vrhovnog suda FBiH nije provedena, te nisu poduzete nikakve pravne radnje u cilju njene provedbe.

Osim toga, pokrenut je i postupak pred Općinskim sudom u Travniku, koji se odnosio na praksu „dvije škole pod jednim krovom“ na cjelokupnoj teritoriji Srednjobosanskog kantona (SBK). Tužena strana u tom postupku bilo je Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK. Općinski sud u Travniku odbacio je tvrdnje o diskriminaciji kao neosnovane, što je, u decembru 2015. godine, potvrđeno u presudi Kantonalnog suda u Novom Travniku. Vrhovni sud FBiH je, u oktobru 2017. godine, potvrdio pravne argumente sudova na nižem nivou.

U svom obrazloženju, Vrhovni sud FBiH objasnio je razliku između dva predmeta, proisteklu iz činjenice da se predmet iz Mostara odnosio na konkretne škole, kao i na Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta tog kantona, dok se predmet iz Travnika odnosio samo na Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK, bez navođenja konkretnih škola. Osim toga, Vrhovni sud FBiH obrazložio je da Udruženje *Vaša prava BiH* nije očigledno (*prima facie*) dokazalo da je u SBK izvršena diskriminacija u obliku segregacije, dok je u Mostaru dokazano da je do diskriminacije došlo u dvije spomenute škole.

Odluka Vrhovnog suda FBiH u predmetu iz Travnika otvara nekoliko pitanja:

- U cilju jačanja pozicije tužioca, drugim riječima, navodne žrtve, u Zakonu o zabrani diskriminacije predviđa se mogućnost intervencije treće strane na strani tužioca. Međutim, u predmetu koji se odnosi na SBK, članovima vijeća roditelja učenika osnovnih i srednjih škola iz kantona bilo je dozvoljeno da interveniraju na strani optuženog. Tužilac se usprotivio takvoj odluci, ali je sud zanemario prigovore i postupio u suprotnosti s odredbama Zakona o zabrani diskriminacije.
- Unatoč nizu dokaza koje je predočio tužilac, uključujući tu i brojne izvještaje međunarodnih organizacija kojima se oštro osuđuje praksa „dvije škole pod jednim krovom“ koja je označena kao primjer segregacije, Vrhovni sud FBiH zaključio je da tužilac nije zadovoljio zahtjeve *prima facie* slučaja, čime bi teret dokazivanja bio prebačen na optuženog.
- Činjenica da je sud prihvatio obrazloženje tuženog da je pravo na obrazovanje na maternjem jeziku u skladu s Konvencijom o pravima djeteta otvara ozbiljna pitanja, s obzirom na to da je komisija za provedbu ove konvencije direktno osudila diskriminirajuću praksu „dvije škole pod jednim krovom“. Osim toga, Konvencija o pravima djeteta ne propisuje opće pravo da se nastava izvodi na nečijem maternjem jeziku.
- Pravno uporište za postojanje dva nastavna plana i programa i pravo roditelja da izaberu školu/nastavni plan i program za svoju djecu, Općinski sud u Travniku nalazi u Konvenciji protiv diskriminacije u obrazovanju, i to navodi u obrazloženju presude. Ovakvo obrazloženje je zabrinjavajuće, jer uživanje prava mora biti uravnoteženo, kako se ne bi kršila prava drugih.
- Drugim riječima, u kontekstu BiH sa njena tri konstitutivna naroda i paritetom u smislu tri jezika, pravilna primjena Konvencije protiv diskriminacije u obrazovanju implicira da konstitutivni narodi imaju pravo da govore i koriste svoj maternji jezik tokom čitavog nastavnog procesa, i istovremeno imaju pravo na izučavanje maternjeg jezika kao nastavnog predmeta u javnim školama. Odgovorne vlasti obavezne su osigurati uravnoteženo uživanje ovih prava. Takva uravnotežena primjena ne podrazumijeva organizaciju čitavog nastavnog procesa na samo jednom od službenih jezika. Zbog toga, ovaj argument ne opravdava postojanje prakse „dvije škole pod jednim krovom“.

Poglavlje 6 – Prepreke u rješavanju problema

Problem postojanja prakse „dvije škole pod jednim krovom“ izuzetno je teško rješiv. Sudske odluke se ne provode i ne izriču se sankcije za neprovedbu tih odluka. Kantonalne vlasti ne poduzimaju ništa da riješe ovo pitanje. Postoji vrlo malo motivacije i političke volje da se pronađe rješenje.

Nepostojanje političke volje i nepoštivanje vladavine prava

U skladu s Daytonskim mirovnim sporazumom i Ustavom BiH, obrazovni sistem BiH krajnje je fragmentiran, s 13 ministarstava s nadležnostima u obrazovanju na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou, te Odjelom za obrazovanje Brčko distrikta BiH. Ne postoji ministarstvo za obrazovanje na državnom nivou. Umjesto toga, Ministarstvo civilnih poslova BiH ima prilično slabu ulogu koordinatora u oblasti obrazovanja. Na nivou FBiH postoji Ministarstvo obrazovanja, ali s isključivom ulogom koordinatora rada kantonalnih ministarstava obrazovanja, te nema nikakve izvršne ili nadzorne ovlasti. Kao takva, stvarna ovlast u oblasti obrazovanja je u rukama kantona, koji imaju zakonsku obavezu da ukinu diskriminirajuće prakse u obrazovanju, kao što su „dvije škole pod jednim krovom“. Kantoni su odgovorni za provedbu sudskih odluka, kao što je slučaj Osnovne škole Stolac i Osnovne škole Čapljina, spomenut u gornjem dijelu teksta. Nažalost, odluke suda se ne provode, a izricanje sankcija za neprovedbu odluka suda je na izuzetno niskom nivou.

Pitanje pronalazjenja rješenja za „dvije škole pod jednim krovom“, očito je, krajnje ispolitizirano. Kao što je već spomenuto, tokom i neposredno nakon okončanja sukoba, politički lideri u BiH koristili su pitanje identiteta kao sredstvo utjecaja i prikupljanja političkih poena. Ovakva praksa nastavlja se i danas, i predstavlja dio šire etnonacionalističke politike podjela u BiH. Nažalost, obrazovni sistem je administrativno područje u kojem se ovakva politika najjače manifestira. Ništa ne stimulira vodeće političare da promijene svoje strategije, jer bi njihovi birači kompromis shvatili kao znak slabljenja zaštite interesa i identiteta konstitutivnih naroda. U periodu neposredno nakon okončanja rata, bilo je razumljivo da roditelji žele zaštititi svoju djecu od izlaganja neprihvatljivoj školskoj sredini. Ali, 23 godine nakon toga, takve brige su daleko manje zasnovane na činjenicama. Konstantno održavanje takvih strahova više je odraz uspjeha političkih strategija, spomenutih u gornjem dijelu teksta, nego što predstavlja objektivnu procjenu sredine u kojoj se izvodi nastava.

Školski sistem u cjelini također je izuzetno ispolitiziran. Obrazovni sektor jedan je od najvećih poslodavaca u državi,³¹ te politička kontrola nad zapošljavanjem u školama osigurava značajnu

³¹ Prema posljednjim informacijama koje je dostavila Agencija za statistiku BiH, broj osoba zaposlenih u obrazovnom sektoru u 2018. godini u državi iznosi 66.099, što je više nego u sektoru javnog zdravstva, sa 52.462 zaposlenika. Ovo je najveće područje javne uprave u državi. http://www.bhas.ba/saopštenja/2018/LAB_02_2018_03_0_BS.pdf.

socijalnoekonomsku i političku prednost u lokalnim zajednicama. Direktori škola u BiH postavljaju se po političkoj liniji i, kako je vidljivo nakon održavanja izbora, dolazi do velikih kadrovskih promjena kada se dese smjene političkih snaga. U tom smislu, vrijedi napomenuti i činjenicu da se broj nastavnika povećava, dok je broj učenika u opadanju.³² Jasna veza politike i zapošljavanja u školama može biti još jedan razlog zašto se vlasti nerado bave rješavanjem prakse „dvije škole pod jednim krovom“.

Pitanje upotrebe jezika

Jedan od glavnih argumenata politike zaštite identiteta kojim se političari u BiH koriste kako bi održali *status quo*, i nešto u što su roditelji počeli vjerovati, jeste da bi moguće rješavanje ovog problema „moglo dovesti do slabljenja etnonacionalnog identiteta“.³³ Jezik je izuzetno važna komponenta ove strategije, koju politički lideri izjednačavaju s identitetom i tvrde da svaka etnička grupa ima pravo na nastavu na vlastitom jeziku jer, u protivnom, mogu izgubiti taj identitet.

Kako je ranije istaknuto, ovakvu tvrdnju ne podržavaju ni zakoni u BiH, niti međunarodni zakoni. Svaki od konstitutivnih naroda ima pravo da koristi svoj jezik i da ga nazove imenom kojim želi.³⁴ Međutim, konstitutivni narodi nemaju pravo, prema Daytonskom mirovnom sporazumu, ili bilo kojem drugom dokumentu, na čitav nastavni proces isključivo na jednom od tri službena jezika. Specijalna izvjestiteljica UN-a u oblasti kulturnih prava, navela je kako je pogrešno tumačiti kulturna prava konstitutivnih naroda na način da se prenaplašavaju lingvističke razlike, s ciljem nametanja segregacije među učenicima na osnovu njihove etnonacionalne pripadnosti.³⁵

Pored toga, presudom Ustavnog suda FBiH iz 2004. godine kaže se da „svako pravno rješenje, naprimjer, rješenje koje bi omogućilo nastavu isključivo na hrvatskom, ili bosanskom, ili srpskom jeziku, predstavlja kršenje ustavnog principa ravnopravnosti svih službenih jezika u FBiH, te da bi dovelo do kršenja vitalnog nacionalnog interesa drugih konstitutivnih naroda, naprimjer, naroda čiji jezik ne bi bio dozvoljen u nastavnom procesu u školi“.³⁶

Time, nastava isključivo na jednom od tri službena jezika u BiH nije razumno, niti valjano opravdanje postojanja prakse „dvije škole pod jednim krovom“ ili segregacije djece.

³² Broj učenika u osnovnim školama u periodu između 2006./2007. i 2017./2018. školske godine smanjenje za 23,03%, dok je broj učenika u srednjim školama u istom periodu opao za 22,51%. U isto vrijeme, broj nastavnika u osnovnim školama u istom tom periodu povećanje za 6,32%, dok je broj nastavnika u srednjim školama u istom periodu povećan za 10,52%. Izvor: Agencija za statistiku BiH, *Obrazovna statistika, broj: 1*, Sarajevo, 23. juli 2008. godine; Prvo izdanje, *Demografija i društvena statistika, Obrazovna statistika, Osnovno obrazovanje u školskoj 2017./2018. godini, broj: 1*, Sarajevo, 30. april 2018. godine; Prvo izdanje, *Demografija i društvena statistika, Obrazovna statistika, Srednjoškolsko obrazovanje u školskoj 2017./2018. godini, broj: 1*, Sarajevo, 30. april 2018. godine.

³³ Azra Hromadžić, *Citizens of an Empty Nation, Youth and State-Making in Postwar Bosnia and Herzegovina* (Građani prazne nacije: mladi i građenje države u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini), str. 36

³⁴ Ustavni sud BiH, U 7/15, maj 2016. godine.

³⁵ A/HRC/25/49/Add.1, Generalna skupština Ujedinjenih naroda: Vijeće UN-a za ljudska prava, 3. mart 2014. godine.

³⁶ Ustavni sud FBiH, novembar 2004. godine.

Poglavlje 7 – Put ka rješavanju problema

Postoje konkretne mjere koje mogu biti poduzete, kako bi se ukinula praksa „dvije škole pod jednim krovom“ u BiH. Na ovom putu, poštivanje principa i zakonskih obaveza, koje proizilaze iz presude Ustavnog suda FBiH iz 2004. godine, može pomoći u uspostavi inkluzivnog i nediskriminirajućeg nastavnog procesa.

Kako je istaknuto u prethodnom poglavlju, postoje mnoge prepreke ukidanju prakse „dvije škole pod jednim krovom“, u koje spadaju i političke opstrukcije i strah koji se odnosi na očuvanje nacionalnog identiteta. Zato je potrebno zauzeti više pristupa istovremeno i paralelno, kako bi se riješio ovaj problem.

U konačnici, vlasti BiH moraju precizno utvrditi na koji način će okončati praksu „dvije škole pod jednim krovom“, ali to moraju uraditi po hitnom postupku. Misija OSCE-a spremna je podržati vlasti BiH u koncipiranju tog puta ka rješavanju problema i provedbi dogovorenih mjera.

Alternativa praksi „dvije škole pod jednim krovom“ jesu inkluzivne škole, u kojima će učenici da pohađaju zajedno što više nastavnih sati. Jezičke i kulturne različitosti će se poštivati kroz pohađanje odvojene nastave za jezik i vjeronauku, a učenici će učiti prema nastavnim planovima koji promoviraju toleranciju i kritičko mišljenje, i koji učenicima nude višestruke perspektive. U pogledu odlučnog djelovanja u pravcu uspostave inkluzivnih škola, Misija OSCE-a preporučuje sljedeće korake:

1. Politički dijalog
2. Administrativno i pravno ujedinjenje škola
3. Povećanje interakcije među učenicima
4. Reformu nastavnih planova i programa
5. Provedbu sudskih odluka
6. Odgovornost donatora

Ovi koraci ne moraju nužno biti poduzeti datim redoslijedom, i odgovorne vlasti ih mogu poduzimati istovremeno. Posmatrani zajedno, ovi koraci predstavljaju holističko rješenje problema „dvije škole pod jednim krovom“. Neke od ovih preporuka mogu imati pozitivan utjecaj na obrazovanje u državi, u širem smislu.

1. Politički dijalog

Poznavajući političku prirodu ovog problema, Misija OSCE-a preporučuje da se politički lideri uključe u intenzivniji dijalog s ciljem iznalaženja rješenja, koristeći ovaj izvještaj kao polazište za buduće razgovore. Idealno, to bi podrazumijevalo i javno obećanje, odnosno, javno preuzimanje obaveze da će se okončati diskriminirajuća praksa „dvije škole pod jednim krovom”. Izrada akcionog plana, s jasnim ciljevima i rokovima, svakako bi pomogla u ispunjenju ove obaveze. Misija OSCE-a je spremna pružiti podršku ovom procesu i olakšati ga kroz osiguranje stručne pomoći. Učesće velikog broja aktera iz različitih sfera bilo bi od velike koristi za ovaj proces i njegov ishod.

2. Administrativno i pravno ujedinjenje

Misija OSCE-a je utvrdila da je administrativno i pravno ujedinjenje ovakvih škola izvodljiv i pragmatičan korak koji vodi ukidanju segregacije. Administrativno i pravno ujedinjene škole štite etničke specifičnosti, ali istovremeno i razbijaju diskriminacijske barijere. Kroz ovakvu promjenu, djeca će imati mnogo više prilika za interakciju, time dovodeći u pitanje narativ koji se zasniva na terminima „mi” i „oni” i . Pored toga, administrativno i pravno ujedinjene škole bi također omogućile efektivnije korištenje ljudskih i finansijskih resursa, te bi uštedeni novac mogao biti preusmjeren na bolji poboljšanje kvalitet nastave, materijala i objekata zgrada.

Misija OSCE-a, zato, preporučuje sljedeće:

- Registracija škola kao jednog pravnog subjekta s jednim nazivom, koji može biti i broj (u Brčkom, naprimjer, škole su označene samo brojevima);
- Imenovanje jednog direktora škole i zamjenika (obično iz različitih konstitutivnih naroda, koji se mogu rotirati);
- Imenovanje jednog multietničkog školskog odbora;
- Uspostava zajedničkog administrativnog i pomoćnog osoblja, kao što su sekretari/ce i osoblje za održavanje čistoće;
- Uspostava zajedničkih vijeća roditelja i vijeća učenika;
- Izrada zajedničkog budžeta; i
- Zajedničko planiranje aktivnosti za novu školsku godinu, što uključuje direktora, zamjenika direktora i nastavnike.

3. Povećanje interakcije među djecom

Pored administrativnog i pravnog ujedinjenja škola, Misija OSCE-a preporučuje i maksimalno povećanje interakcije među djecom, kroz:

- Za ministarstva obrazovanja:
 - i. pružanje vidljive i konkretne podrške zajedničkim vannastavnim aktivnostima izdavanjem zvanične instrukcije o obaveznom izdvajanju vremena u okviru godišnjeg školskog plana i dovoljne količine sredstava, praćenje napretka škole i promociju pozitivnih primjera;
 - ii. poticanje, odobravanje, olakšavanje i promoviranje uvođenja zajedničkog pohađanja nastave.
- Za škole - da same organiziraju zajedničke vannastavne aktivnosti, umjesto oslanjanja na treće strane, kao što su organizacije civilnog društva:
 - i. održavanje neosjetljivih aktivnosti, poput sportskih takmičenja, umjetnosti, dramskih sekcija, ekskurzija, aktivnosti nakon nastave; i
 - ii. osmišljavanje konkretnih aktivnosti kojima se njeguje kultura, gdje svi učenici zajedno imaju priliku naučiti, razumjeti i poštivati različite kulture i religije.
- Za škole - da uvode zajedničku nastavu za određene predmete i interdisciplinarne godišnje projekte:³⁷
 - i. određivanje prikladnih predmeta i projekata (strani jezici, umjetnost, informatika, matematika, itd.) zajedno s nastavnicima, učenicima i vijećem roditelja;
 - ii. prilagođavanje nastavnih planova i programa i nastavnog materijala;
 - iii. koordiniran vremenski raspored i planiranje lekcija; i
 - iv. stručno usavršavanje nastavnika o vođenju zajedničke nastave i projekata.

Preporuke navedene u gornjem dijelu teksta zahtijevaju da:

- i. učenici imaju ključnu ulogu u osmišljavanju, razradi i provedbi ovih aktivnosti; i
- ii. rukovodstvo škole javno promovira i podržava bitne vrijednosti koje svi učenici i svi nastavnici moraju poštivati, a u koje spadaju različitosti i dostojanstven tretman za sve.

³⁷ Primjer takve prakse je predavanje predmeta informatike učenicima prvih razreda Gimnazije Mostar, na osnovu prilagođenog nastavnog plana i programa (vidi Dodatak 3.2.1) ili zajednička nastava za tjelesni i zdravstveni odgoj u Čapljini (vidi Dodatak 3.1.1).

4. Reforma nastavnih planova i programa

Neki pozitivni koraci poduzeti su još u periodu neposredno nakon završetka rata. Međutim, i dalje se nastava izvodi prema zastarjelim nastavnim planovima i programima i nastavnim materijalima koji odražavaju etničke predrasude, a što ometa inkluzivnost i negativno utječe na kvalitet obrazovanja. U današnjim učionicama učenicima se otežava postizanje uspjeha, potiskuje osjećaj poštivanja različitosti, te ne omogućavaju inovativnost i saradnju među budućim naraštajima građana i lidera. Reforma nastavnih planova i programa ključni je korak ka rješavanju ovih nedostataka.

Sveobuhvatno uvođenje unaprijedene Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa BiH definiranog na ishodima učenja (Zajednička jezgra),³⁸ te izrada novih udžbenika i bolja edukacija nastavnika tokom studiranja i zaposlenja, zajedno predstavljaju ogroman korak ka poboljšanju obrazovnog sistema u BiH. Ovakva unaprijedena Zajednička jezgra mijenja paradigmu u obrazovanju, jer omogućava prelazak sa pukog memoriranja činjenica na razvoj sposobnosti potrebnih za život u 21. stoljeću. Misija OSCE-a i njeni međunarodni partneri trenutno pružaju podršku obrazovnim vlastima u procesu ugradnje unaprijedene Zajedničke jezgre u njihove nastavne planove i programe. Primjena unaprijedene Zajedničke jezgre osigurat će sljedeće:

- mobilnost učenika širom države;
- zajedničke ishode učenja;
- zajedničke standarde učeničkih postignuća;
- razvoj funkcionalnog nasuprot teoretskom znanju; i
- učenje i nastavu zasnovanu na sposobnosti, uz poticanje kritičkog mišljenja i multiperspektivnosti.

Rješavanje pitanja upotrebe jezika

Lingvističke razlike ne bi trebalo previše naglašavati, jer to vodi segregaciji učenika na osnovu etničke pripadnosti. Nastavni proces se može voditi na jednom jeziku, uz puno poštivanje i uvažavanje drugih jezika. U takvim situacijama, učenicima će biti zagarantirano pravo da izučavaju vlastiti jezik kao nastavni predmet. Nastavni plan i program može se i proširiti, kako bi uključio neka šira pitanja, kao što su kultura i nacionalni identitet.

Brčko distrikt BiH predstavlja dobar primjer i praktičan model za ublažavanje bojazni koje se odnose na upotrebu jezika u školama. Učenici imaju pravo na upotrebu vlastitog jezika u učionici, gdje im nastavnik odgovara koristeći terminologiju tog jezika i istovremeno objašnjava jezičke varijante. Naprimjer, kada nastavnik koristi riječ „historija“ na bosanskom jeziku, napomene da se na hrvatskom kaže „povijest“, a na srpskom jeziku „istorija“. Na ovaj način, djeca uče koje su to sličnosti, razlike i nijanse jezika kojima se služe, a roditelji mogu biti sigurni da će se njihov jezički identitet, kako poštivati, tako i promovirati. Važno je napomenuti da je ovaj model nastave u skladu s Odlukom Ustavnog suda FBiH iz novembra 2004. godine.

³⁸ Zajednička jezgra nastavnih planova i programa BiH dogovorena je i kreirana 2003. godine, s ciljem promoviranja pripadnosti BiH, visokokvalitetnog obrazovanja, usklađivanja nastavnih planova i programa i mobilnosti učenika unutar čitave BiH. Sadrži listu zajedničkih nastavnih tema i ugrađena je u sve nastavne planove i programe u upotrebi u BiH. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH, uz podršku Misije OSCE-a i drugih međunarodnih partnera, unaprijedila je Zajedničku jezgru uvođenjem koncepta zasnovanog na ishodima učenja.

Misija OSCE-a obrazovnim vlastima preporučuje sljedeće:

- uvođenje sveobuhvatnih promjena u nastavne planove i programe za postojeće predtercijalno obrazovanje ugradnjom unaprijedne Zajedničke jezgre definiranog na ishodima učenja u svoje službene nastavne planove i programe;
- primjenu jezičkog modela Brčko distrikta BiH pri izradi vlastitih nastavnih planova i programa za osnovno i srednje obrazovanje;
- poboljšanje kvaliteta i investiranje u obuku nastavnika prije i tokom službe, kako bi efikasno provodili sveobuhvatnu promjenu nastavnih planova i programa, promovirali inkluzivnost i omogućili istovremenu upotrebu jezika u učionici.

5. Provedba sudskih odluka

Neprovedba obavezujućih sudskih odluka je veliki problem širom BiH, ali postoji nekoliko mogućih rješenja koja se odnose na „dvije škole pod jednim krovom“:

- zainteresirane i uključene strane u čitavoj BiH trebale bi zagovarati i podržavati provedbu relevantnih sudskih odluka, uključujući i korištenje prava na žalbu pred Evropskim sudom za ljudska prava;
- sudovi bi trebali ozbiljno razmatrati preporuke Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH;
- Evropska unija trebala bi stalno isticati problem neprovedbe sudskih odluka kada analizira i ocjenjuje stepen poštivanja vladavine prava u vezi sa procesom evropskih integracija BiH;
- općenito, sudovi moraju osigurati da konkretni nosioci funkcija budu odgovorni za provedbu sudskih odluka unutar definiranog roka; sudovi također moraju obavještavati tužilaštva o neprovedbi, nakon čega tužilaštva trebaju pokrenuti krivične sankcije u slučajevima nepoštivanja sudskih odluka.

6. Odgovornost donatora

Potencijalni donatori trebaju izbjegavati izdvajanje finansijskih sredstava i pomoći za projekte koji donose korist isključivo jednoj etničkoj grupi, time stvarajući još veću podijeljenost učenika (naprimjer, izgradnja nove monoetničke škole). Umjesto toga, preporučujemo da donatori aktivno podržavaju one škole i institucije koje provode preporuke ovog Izvještaja u dobroj namjeri.

Poglavlje 8 – Zaključak

Vlasti u BiH moraju ukinuti diskriminirajuću i štetnu praksu „dvije škole pod jednim krovom“, kako bi osigurale stabilnu i prosperitetnu budućnost za BiH i njene građane.

Segregacija i diskriminacija, koje su prisutne u „dvije škole pod jednim krovom“, predstavljaju kršenje zakona u BiH i međunarodnih zakona, i nisu u skladu s preporukama Evropske unije.³⁹ Novom strategijom za zapadni Balkan, Evropska unija poziva sve države da daju prioritet obrazovanju, posebno „u smislu promocije veće tolerancije, evropskih vrijednosti i jačanja društvene kohezije.“⁴⁰

Postojećim obrazovnim sistemom ne samo da se to ne postiže, nego se, ustvari, čini suprotno. „Dvije škole pod jednim krovom“ proizvode generacije mladih ljudi čiji se identiteti zasnivaju na uvjerenju da su razlike među ljudima nepomirljive i da su, zato, podjele u svim sferama društva opravdane, umjesto da uče o tome kakve koristi pruža život u raznolikom društvu.

Druga generacija učenika u BiH će, 2019. godine, završiti svoje školovanje u okviru poslijeratnog obrazovnog sistema, oblikovana i obilježena zaostavštinom sukoba iz devedesetih godina prošlog stoljeća. Od suštinskog je značaja da, kao takva, bude i posljednja. Krajnje je vrijeme da politički lideri u BiH riješe problem diskriminacije u školama, te da stave interese djece iznad vlastitih uskih interesa. Jedino na taj način, BiH može odlučno krenuti ka stabilnoj i prosperitetnoj budućnosti.

³⁹ EU Parliament resolution of 15 February 2017 on the 2016 Commission Report on BiH (Rezolucija Evropskog parlamenta od 15. februara 2017. godine o Izvještaju o napretku BiH za 2016. godinu).

⁴⁰ “A Credible Enlargement Perspective for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans”, EC, 6.2.2018. (Vjerodostojna perspektiva proširenja za zapadni Balkan i pojačano angažiranje EU na zapadnom Balkanu, EK, 6. februar 2018. godine).

PRILOG

Pregled postojećih slučajeva „dvije škole pod jednim krovom“

Naredne stranice sadrže pregled svih postojećih slučajeva „dvije škole pod jednim krovom“, kao i pregled slučajeva administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“, te drugih relevantnih slučajeva podijeljenih škola.

Slučajevi su podijeljeni u tri grupe prema lokaciji (Zeničko-dobojski kanton, Srednjobosanski kanton, Hercegovačko-neretvanski kanton) i u podgrupe prema svom statusu („dvije škole pod jednim krovom“, administrativno i pravno ujedinjene, i druge).

Za svaki pojedinačni slučaj date su opće informacije o sadašnjem odnosu i dogovoru između škola koje dijele iste školske prostorije, sa skorijim dešavanjima ili tekućom praksom koje su u domenu ovog izvještaja. Pored toga, dat je i sažeti vremenski pregled procesa ujedinjenja administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“.

Pregled postojećih slučajeva „dvije škole pod jednim krovom“ rezultat je stalnog i sveobuhvatnog praćenja Misije OSCE-a.

1. Zeničko-dobojski kanton

U Zeničko-dobojskom kantonu nalaze se:

- dva slučaja „dvije škole pod jednim krovom“ koji uključuju četiri škole na dvije lokacije,
- tri slučaja administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“, i
- dva druga slučaja podijeljenih škola, koje nastavu izvode na dva nastavna plana i programa.

Dva slučaja „dvije škole pod jednim krovom“ obuhvataju učenike četiri područne škole koje pripadaju dvjema osnovnim školama iz Maglaja i Žepča. Učenici ovih škola razdvojeni su unutar iste školske zgrade sve do petog razreda, kada se potpuno razdvajaju i završavaju svoje obrazovanje u centralnim osnovnim školama u Maglaju i Žepču.

Proces administrativnog i pravnog ujedinjenja „dviju škola pod jednim krovom“ završen je u potpunosti u Žepču, jednoj od najvećih povratničkih zajednica u BiH.

Administrativno i pravno ujedinjena OŠ „Vareš“ iz Vareša i dalje je jedina škola u Kantonu koja nastavu za sve svoje učenike izvodi prema istom nastavnom planu i programu na bosanskom ili na hrvatskom jeziku, dok druge škole nastavu izvode prema dva različita nastavna plana i programa.

1.1 Slučajevi „dvije škole pod jednim krovom“

1.1.1 Bradići, Maglaj: područne škole OŠ „Maglaj“, Maglaj i OŠ „Fra Grge Martića“, Žepče

Škole	Područna škola OŠ „Maglaj“, Maglaj	Područna škola OŠ „Fra Grge Martića“, Žepče
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, biblioteka i igralište	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane (naprimjer, Misija OSCE-a organizira školske izlete za nastavnike i učenike)	

1.1.2 Tujnica, Maglaj: područne škole OŠ „Maglaj“, Maglaj i OŠ „Fra Grge Martića“, Žepče

Škole	Područna škola OŠ „Maglaj“, Maglaj	Područna škola OŠ „Fra Grge Martića“, Žepče
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, biblioteka i igralište	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane (naprimjer, Misija OSCE-a organizira školske izlete za nastavnike i učenike)	

1. 2 Slučajevi administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“

1.2.1 Maglaj: OŠ „Novi Šeher“

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala i biblioteka	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Da, neki	
Zajedničke aktivnosti	Da, vannastavne aktivnosti (naprimjer, školski orkestar, školske proslave, proslava mature, školski izleti, školski takmičarski timovi)	

Do administrativnog i pravnog ujedinjenja u OŠ „Novi Šeher“ 2004. godine, školska zgrada je dijeljena između dvije osnovne škole registrirane u Maglaju i Vitezu.

Broj učenika hrvatske nacionalnosti se tokom godina smanjivao, da bi u školskoj 2016./2017. godini iznosio 50. Uzrok tome jeste organizirani prijevoz učenika hrvatske nacionalnosti s područja OŠ „Novi Šeher“ u školsku zgradu u Ponijevu, Žepče, udaljenu 1,5 kilometar, koja je izgrađena i otvorena u školskoj 2012./2013. godini, uz finansijsku podršku Republike Hrvatske.⁴¹

1.2.2 Vareš: OŠ „Vareš“

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala i biblioteka	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Da	
Zajedničke aktivnosti	Da, vannastavne aktivnosti (naprimjer, školski takmičarski timovi, školske proslave, proslava mature, školski izleti)	

Do administrativnog i pravnog ujedinjenja u OŠ „Vareš“, 2000. godine, školska zgrada bila je dijeljena između OŠ „Fra Filipa Lastrića“, u kojoj se nastava izvodila na hrvatskom jeziku i OŠ „Vareš“, u kojoj se nastava izvodila na bosanskom jeziku.

OŠ „Vareš“, od 2009. godine, nastavu za sve svoje učenike izvodi prema nastavnom planu i programu za osnovne škole u Zeničko-dobojskom kantonu, ostavljajući njihovim roditeljima da izaberu između podučavanja na bosanskom ili na hrvatskom jeziku. Iako svi nastavnici, osim nastavnika maternjeg jezika, podučavaju sve učenike, učenici su odvojeni u različite učionice, zavisno od jezika na kojem se nastava izvodi. Ova praksa uvedena je 2009. godine, s ciljem očuvanja pune norme nastavnih sati nastavnika čiji su sati bili ugroženi usljed progresivnog smanjivanja ukupnog broja djece školskog uzrasta u Varešu, ali i s ciljem promoviranja daljnje integracije školske zajednice.

1.2.3 Žepče: MSS „Žepče“

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, biblioteka i trpezarija	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Da, neki	
Zajedničke aktivnosti	Da, vannastavne aktivnosti (naprimjer, kulinarske i tehničke sekcije)	

Do administrativnog i pravnog ujedinjenja u MSS „Žepče“ 2004. godine, školska zgrada je dijeljena između dvije srednje škole, i to Srednje mješovite škole, u kojoj se nastava izvodila na hrvatskom jeziku, i Mješovite srednje škole, u kojoj se nastava izvodila na bosanskom jeziku.

U izvještaju, OŠ „Kulin ban“ u Tešnju se ne smatra za jednu od administrativno i pravno ujedinjenih škola, jer je ova škola 2009. godine prestala podučavati dva nastavna plana i programa usljed premještanja učenika hrvatske nacionalnosti iz Tešnja u školu u susjednoj Usori. Učenici hrvatske nacionalnosti iz Tešnja se prevoze u područnu školu „Žabljak“, koja pripada centralnoj školi „Ivana fra Frane Jukića“, koja se nalazi u školskom centru u Usori, koji je otvoren 2009. godine, uz finansijsku podršku Republike Hrvatske. Postoji zabrinutost da bi se, u bližoj budućnosti, isto moglo dogoditi i administrativno i pravno ujedinjenoj OŠ „Novi Šeher“ (vidjeti 1.2.1).

⁴¹ Vidjeti, naprimjer, Odluku o raspodjeli sredstava za financiranje obrazovnih, kulturnih, znanstvenih i zdravstvenih programa i projekata od interesa za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini, iz sredstava Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2012. godinu, „Narodne novine Republike Hrvatske“, broj: 137/2012, dokument broj: 2899, (12. decembar 2012. godine)

Tako organizirani prijevoz učenika iz jedne općine u školu u drugoj općini (naprimjer, iz Maglaja u Žepče, ili iz Tešnja u Usoru) predstavlja kršenje pravila upisnog područja u Zeničko-dobojskom kantonu.

1.3 Drugi slučajevi podijeljenih škola

OŠ „Žepče“ OŠ „Fra Grge Martića“ bile su registrirane u Vitezu i nastavu su izvodile prema nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku sve do 2004. godine. Nakon povratka učenika bošnjačke nacionalnosti, 2004. godine, ove škole su registrirane u Žepču i počele su izvoditi nastavu i na bosanskom jeziku. Iako u praksi ove dvije škole danas funkcioniraju kao administrativno i pravno ujedinjene „dvije škole pod jednim krovom“, one se u tehničkom smislu ne mogu smatrati kao administrativno i pravno ujedinjene „dvije škole pod jednim krovom“ zato što je prvobitno postojao samo jedan pravni subjekt koji je koristio školsku zgradu.

1.3.1 Žepče: OŠ „Žepče“

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala i biblioteka	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Da, neki	
Zajedničke aktivnosti	Da, vannastavne aktivnosti (naprimjer, školski izleti, školska takmičenja)	

1.3.2 Ozimica, Žepče: OŠ „Fra Grge Martića“

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Zeničko-dobojskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala i biblioteka	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Da, neki	
Zajedničke aktivnosti	Da, vannastavne aktivnosti (naprimjer, školski izleti, školski hor)	

2. Srednjobosanski kanton

U Srednjobosanskom kantonu postoji 18 slučajeva „dvije škole pod jednim krovom“ koji obuhvataju 36 škola (20 centralnih i 16 područnih škola) na 18 lokacija u Bugojnu, Busovači, Fojnici, Gornjem Vakufu-Uskoplju, Jajcu, Kiseljaku i Vitezu. U ovom kantonu nema slučajeva administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“, niti inicijativa za takvo ujedinjenje, ili postupaka ujedinjenja u toku.

2.1 Slučajevi „dvije škole pod jednim krovom“

2.1.1 Bugojno: OŠ „Treća osnovna škola“ i OŠ „Prva osnovna škola“

Škole	OŠ „Treća osnovna škola“	OŠ „Prva osnovna škola“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, školsko dvorište i sportska sala	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Povremene vannastavne aktivnosti, koje iniciraju škole ili treće strane	

Općina Bugojno je, u 2017. godini, pokrenula proširenje školskih prostorija izgradnjom pomoćne zgrade s ciljem preseljenja OŠ „Prva osnovna škola“ iz glavne u pomoćnu školsku zgradu. Projekt je financiran iz općinskog i kantonalnog budžeta, te Republike Hrvatske.⁴²

⁴² Vidjeti, naprimjer, Odluku o raspodjeli sredstava za financiranje obrazovnih, kulturnih, znanstvenih i zdravstvenih programa i projekata od interesa za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini, iz sredstava Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2017. godinu, „Narodne novine Republike Hrvatske“, broj: 88/2017, dokument broj: 2092, (1. septembar 2017.godine.)

2.1.2 Bugojno: OŠ „Bristovi“ i Područna škola OŠ „Prva osnovna škola“

Škole	OŠ „Bristovi“	Područna škola OŠ „Prva osnovna škola“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, školsko dvorište i sportska sala	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

2.1.3 Bugojno: MSŠ „Bugojno“ i Područna škola SŠ „Uskoplje“, Gornji Vakuf-Uskoplje

Škole	MSŠ „Bugojno“	Područna škola SŠ „Uskoplje“, Gornji Vakuf-Uskoplje
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, školsko dvorište i sportska sala	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane	

2.1.4 Kandija, Bugojno: područne škole OŠ „Prva osnovna škola“ i OŠ „Treća osnovna škola“, Bugojno

Škole	Područna škola OŠ „Treća osnovna škola“, Bugojno	Područna škola OŠ „Prva osnovna škola“, Bugojno
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane	

2.1.5 Busovača: OŠ „Busovača“ i Područna škola OŠ „Kaćuni“, Busovača

Škole	OŠ „Busovača“	Područna škola OŠ „Kaćuni“, Busovača
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, školsko dvorište i igralište	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane	

2.1.6 Busovača: MSŠ „Busovača“ i SŠ „Busovača“

Škole	MSŠ „Busovača“	SŠ „Busovača“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Ne	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, školsko dvorište, biblioteka i prostorija za članove vijeća učenika	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Da, vannastavne aktivnosti (naprimjer, uređenje školskog dvorišta, sportske igre i događaji)	

2.1.7 Fojnica: OŠ „Muhsin Rizvić“ i Područna škola OŠ „Ivan Goran Kovačić“,

Gojevići

Škole	OŠ „Muhsin Rizvić“	Područna škola OŠ „Ivan Goran Kovačić“, Gojevići
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, kabinet informatike i sportska sala	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

Ove dvije škole smještene su u školskoj zgradi MSŠ „Zijah Dizdarević“ usljed nedostatka prikladnog prostora na području općine.

2.1.8 Gornji Vakuf-Uskoplje: MSŠ „Gornji Vakuf“ i SŠ „Uskoplje“

Škole	MSŠ „Gornji Vakuf“	SŠ „Uskoplje“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Ne	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, kabinet informatike	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

Školske prostorije su u potpunosti podijeljene između ove dvije srednje škole, tako da svaka škola ima zasebni ulaz. Učenici SŠ „Uskoplje“ koriste prizemlje, a učenici MSŠ „Gornji Vakuf“ prvi sprat školske zgrade.

2.1.9 Jajce: OŠ „Berta Kučera“ i Područna škola OŠ „13. rujan“, Jajce

Škole	OŠ „Berta Kučera“	Područna škola OŠ „13. rujan“, Jajce
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

2.1.10 Barevo, Jajce: područne škole OŠ „Berta Kučera“ i OŠ „13. rujan“, Jajce

Škole	Područna škola OŠ „Berta Kučera“, Jajce	Područna škola OŠ „13. rujan“, Jajce
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Ne	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

2.1.11 Bešpelj, Jajce: područne škole OŠ „Jajce“ i OŠ „Braća Jezerčić“, Jajce

Škole	Područna škola OŠ „Jajce“, Jajce	Područna škola OŠ „Braća Jezerčić“, Jajce
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, školsko dvorište i kuhinja	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

2.1.12 Carevo Polje, Jajce: područne škole OŠ „Berta Kučera“ i OŠ „13. rujan“, Jajce

Škole	Područna škola OŠ „Berta Kučera“, Jajce	Područna škola OŠ „13. rujan“, Jajce
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Ne	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

2.1.13 Divičani, Jajce: OŠ „Braća Jezerčić“ i Područna škola OŠ „Jajce“

Škole	OŠ „Braća Jezerčić“	Područna škola OŠ „Jajce“, Jajce
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala i igralište	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

Iako s istim brojem učenika, OŠ „Braća Jezerčić“ koristi devet učionica, dok područna škola OŠ „Jajce“ koristi njih pet, zbog čega je primorana organizirati nastavu u dvije smjene. Takva neravnomjerna raspodjela prostora bila je predmet spora između škola.

2.1.14 Peratovci, Jajce: područne škole OŠ „Berta Kučera“ i OŠ „13. rujan“, Jajce

Škole	Područna škola OŠ „Berta Kučera“, Jajce	Područna škola OŠ „13. rujan“, Jajce
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, školsko dvorište	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

2.1.15 Kiseljak: OŠ „Kiseljak“ i Područna škola OŠ „Kiseljak 1“, Bilalovac

Škole	OŠ „Kiseljak“	Područna škola „Kiseljak 1“, Bilalovac
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Ne, zasebne zgrade	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, školsko dvorište i igralište	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

Školske prostorije se sastoje od glavne školske zgrade, koju koristi OŠ „Kiseljak“ i pomoćne zgrade, koju koristi područna škola OŠ „Kiseljak 1“.

Nakon bojkota nastave, početkom školske 2017./2018. godine, koji je organiziralo Vijeće roditelja OŠ „Kiseljak 1“ s ciljem osiguranja jednakog pristupa sportskoj sali svojoj djeci, Općinsko vijeće Kiseljak usvojilo je, 28. februara 2018. godine, odluku o izmjenama općinskog urbanističkog plana, kako bi se omogućilo proširenje zgrade Područne škole u Kiseljaku za još dvije učionice, četiri ureda, biblioteku, zbornicu i malu sportsku salu.

Između školske 2016./2017. i 2018./2019. godine, ovu školsku zgradu je koristila i Područna škola MSS „Zijah Dizdarević“ iz Fojnice, koja se sada nalazi u Centru za poslovne i ekonomske studije u Kiseljaku.

2.1.16 Kiseljak: OŠ „Gromiljak“ i Područna škola OŠ „Kiseljak 1“, Bilalovac

Škole	OŠ „Gromiljak“	Područna škola OŠ „Kiseljak 1“, Bilalovac
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

2.1.17 Vitez: OŠ „Vitez“ i OŠ „Vitez“

Škole	OŠ „Vitez“	OŠ „Vitez“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Ne, zasebne zgrade	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, amfiteatar i školsko dvorište	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane	

Školske prostorije sastoje se od glavne školske zgrade koju koristi OŠ „Vitez“, koja nastavu izvodi na hrvatskom jeziku, i pomoćne školske zgrade koju koristi OŠ „Vitez“, koja nastavu izvodi na bosanskom jeziku. OŠ „Vitez“, koja nastavu izvodi na bosanskom jeziku, koristi i dvije učionice i amfiteatar u glavnoj školskoj zgradi. Pomoćna zgrada je, 2014. godine, proširena i osavremenjena, uz finansijsku podršku Republike Turske.⁴³

⁴³ Vidjeti, članak na školskoj web-stranici „Svečano za dan škole: Otvorena škola!“ od 7. aprila 2014. godine (http://osvitez.com/index.php?option=com_content&view=article&id=238:otvorenjeskole&cctid=18:obavijestjenja&Itemid=73, pristupljeno 19. januara 2018.godine).

2.1.18 Vitez: MSŠ „Vitez“ i SŠ „Vitez“

Škole	MSŠ „Vitez“	SŠ „Vitez“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Srednjobosanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, školsko dvorište i prostorija za članove vijeća učenika	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane	

Škole su, do 2009. godine, koristile isti kabinet informatike, međutim, usljed spora u vezi s održavanjem opreme, škole danas imaju dva zasebna kabineta informatike. Obje škole imaju svoje biblioteke, s tim da je učenicima MSŠ „Vitez“ dozvoljeno koristiti opremljeniju biblioteku SŠ „Vitez“.

U izvještaju se ne uzimaju u obzir dva nekadašnja slučaja „dvije škole pod jednim krovom“ u Smionici u Jajcu i Kiseljaku. Prostorije škole u Smionici koristile su područne škole OŠ „Berta Kučera“ i OŠ „Braća Jezerčić“ sve do njihovog zatvaranja do kojeg je došlo zbog smanjenja ukupnog broja djece školskog uzrasta u upisnom području. Prostorije škole u Kiseljaku koristile su OŠ „Kiseljak 1“, Bilalovac i OŠ „Brestovsko“, Kiseljak, sve do 2016. godine, kada je OŠ „Brestovsko“ premještena u drugu zgradu u Brestovskom, Kiseljak, koja je obnovljena uz finansijsku podršku Republike Hrvatske i lokalnih donatora.

3. Hercegovačko-neretvanski kanton

U Hercegovačko-neretvanskom kantonu postoji:

- osam slučajeva „dvije škole pod jednim krovom“ sa 16 škola na osam lokacija,
- jedan slučaj administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“, i
- dva slučaja podijeljenih škola koje nastavu izvode na dva nastavna plana i programa.

Osam slučajeva „dvije škole pod jednim krovom“ koji se nalaze u Čapljini, Mostaru, Prozoru-Rami i Stocu obuhvataju učenike sedam centralnih i devet područnih škola. Jedini slučaj administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“ je Gimnazija Mostar.

3.1 Slučajevi „dvije škole pod jednim krovom“

3.1.1 Domanovići, Čapljina: područne škole OŠ „Lipanske zore“, Višići i OŠ „Čapljina“

Škole	Područna škola OŠ „Lipanske zore“ Višići, Čapljina	Područna škola OŠ „Čapljina“, Čapljina
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, igralište	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Zajednički sati tjelesnog i zdravstvenog odgoja, počevši od školske 2016./2017. godine. Zajedničke vannastavne aktivnosti, koje su inicirale treće strane	

3.1.2 Višići, Čapljina: OŠ „Lipanske zore“ i Područna škola OŠ „Čapljina“

Škole	OŠ „Lipanske zore“	Područna škola OŠ „Čapljina“, Čapljina
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, igralište	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje su inicirale treće strane	

3.1.3 Mostar: SŠ „Mašinsko-saobraćajna škola “ i SŠ „Prometna škola“

Škole	SŠ „Mašinsko-saobraćajna škola“	SŠ „Prometna škola“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Ne	
Zajedničke prostorije	Da, školsko dvorište	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje su inicirale treće strane	

Ove dvije srednje škole, od školske 2006./2007. godine, dijele obnovljenu zgradu stare Saobraćajne škole.

3.1.4 Prozor-Rama: OŠ „Alija Isaković“ i OŠ „Marka Marulića“

Škole	OŠ „Alija Isaković“	OŠ „Marka Marulića“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Ne	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala, biblioteka i kabinet informatike	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje su inicirale treće strane	

Nastava je organizirana u dvije smjene, tako da učenici OŠ „Marka Marulića“ pohađaju nastavu prijepodne, a učenici OŠ „Alija Isaković“ poslijepodne. Međutim, zbog većeg broja učenika, OŠ „Marka Marulića“ organizira određeni broj nastavnih sati i poslijepodne.

3.1.5 Kovačevo Polje, Prozor-Rama: područne škole OŠ „Šćipe“ i OŠ „Fra Jeronima Vladića“, Prozor-Rama

Škole	Područna škola OŠ „Šćipe“, Prozor-Rama	Područna škola OŠ „Fra Jeronima Vladića“, Ripci, Prozor-Rama
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Ne	
Zajedničke prostorije	Da	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

3.1.6 Stolac: OŠ „Prva osnovna škola“ i OŠ „Stolac“

Škole	OŠ „Prva osnovna škola“	OŠ „Stolac“
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Ne, zasebna krila školske zgrade	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, biblioteka i sportska sala	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane	

Učenici istog uzrasta iz obje škole ranije su pohađali nastavu u različitim smjenama. Ova praksa je napuštena u školskoj 2015./2016. godini, i od tada učenici obje škole, od prvog do četvrtog razreda, pohađaju nastavu poslijepodne, a stariji učenici prijepodne.

3.1.7 Hodovo, Stolac: područne škole OŠ „Prva osnovna škola“ i OŠ „Crnići“, Stolac

Škole	Područna škola OŠ „Prva osnovna škola“, Stolac	Područna škola OŠ „Crnići“, Stolac
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, igralište	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

3.1.8 Prenj, Stolac: područne škole OŠ „Prva osnovna škola“ i OŠ „Crnići“, Stolac

Škole	Područna škola OŠ „Prva osnovna škola“, Stolac	Područna škola OŠ „Crnići“, Stolac
Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, igralište	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne	

U izvještaju se ne uzima u obzir škola u Počitelju koju su ranije koristile područne škole OŠ „Čapljina“ i OŠ „Vladimira Pavlovića“ iz Čapljine kao jedan od slučajeva „dvije škole pod jednim krovom“, jer je Područna škola OŠ „Vladimira Pavlovića“ prestala sa radom 2015. godine zbog nedostatka učenika.

3.2 Slučajevi administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“

3.2.1 Mostar: Gimnazija Mostar

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Da, neki	
Zajedničke aktivnosti	Da, nastavne i vannastavne aktivnosti	

Tokom rata, od 1992. do 1995. godine, školska zgrada čuvene Stare gimnazije pretrpjela je znatna oštećenja, zbog kojih je bila primorana zatvoriti svoja vrata. U tom periodu, učenici su pohađali Prvu gimnaziju, koja je nastavu izvodila na bosanskom jeziku, ili Gimnaziju „Fra Dominika Mandića“, koja je nastavu izvodila na hrvatskom jeziku. Obje škole bile su

privremeno smještene u zgradama različitih osnovnih škola. Nakon djelimične obnove zgrade Stare gimnazije, u nju se, 1999. godine, uselila Gimnazija „Fra Dominika Mandića“. Zahvaljujući finansijskoj podršci za obnovu školske zgrade i kontinuiranom zagovaranju međunarodne zajednice, uslijedio je povratak učenika Prve gimnazije u zgradu, a potom i administrativno i pravno ujedinjenje ove dvije gimnazije u Gimnaziju Mostar, 2004. godine. Dva vijeća roditelja ujedinila su se 2009. godine u jedno Vijeće roditelja Gimnazije Mostar. Međutim, 2014. godine, ovo Vijeće ponovno se podijelilo na dva vijeća, koja i danas postoje. Školsku zgradu, od 2005. godine, koristi i Koledž ujedinjenog svijeta u Mostaru (*United World College in Mostar*), međunarodna srednja škola koja nastavu izvodi na engleskom jeziku.

Danas svi učenici Gimnazije Mostar zajedno pohađaju praktičnu nastavu iz predmeta informatika za prvi razred. Učenici koji pohađaju program dvojezične nastave, organiziran uz podršku Francuskog instituta, zajedno pohađaju nastavu iz francuskog jezika, svjetske historije i umjetnosti. Škola organizira brojne zajedničke vannastavne aktivnosti za svoje učenike.

3.3 Drugi slučajevi podijeljenih škola

U ovom Izvještaju uzima se u obzir škola u Doljanima, koju koristi Područna škola OŠ „Suljo Čilić“, Jablanica, kao jedan od slučajeva podijeljenih škola, iako se ova škola ne može okarakterizirati kao „dvije škole pod jednim krovom“, niti administrativno i pravno ujedinjena škola. Učenici ove škole su odvojeni u *de facto* monoetničke učionice, zavisno od nastavnog plana i programa po kojem se izvodi nastava (vidjeti 3.3.1).

Osim toga, u izvještaju se SŠ „Stolac“ smatra podijeljenom školom, jer postupak njenog administrativnog i pravnog ujedinjenja još uvijek nije završen (vidjeti 3.3.2).

3.3.1 Doljani, Jablanica: Područna škola OŠ „Suljo Čilić“, Jablanica

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za osnovne škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za osnovne škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Da	
Zajedničke prostorije	Da, sportska sala	
Zajednička zbornica	Da	
Zajednički nastavnici	Da, nastavnik engleskog jezika	
Zajedničke aktivnosti	Da, česti zajednički nastavni satitjelesnog i zdravstvenog odgoja	

Ova područna škola nastavu izvodi za učenike od prvog do četvrtog razreda. Iako se škola ne može okarakterizirati kao „dvije škole pod jednim krovom“, niti administrativno i pravno ujedinjena škola, u ovom izvještaju se smatra podijeljenom školom, jer se njeni učenici

odvajaju u *de facto* monoetničke učionice, zavisno od nastavnog plana i programa po kojem se izvodi nastava. Po završetku četvrtog razreda, učenici, kojima se nastava izvodi po nastavnom planu i programu na bosanskom jeziku, nastavljaju svoje obrazovanje u centralnoj školi u Jablanici, dok se većina učenika, kojima se nastava izvodi po nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku, prevozi u najbližu školu, koja nastavu izvodi na hrvatskom jeziku u Prozoru-Rami.

3.3.2 Stolac: SŠ „Stolac“

Nastavni plan i program	Nastavni plan i program za srednje škole na bosanskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	Nastavni plan i program za srednje škole na hrvatskom jeziku u Hercegovačko-neretvanskom kantonu
Zajednički ulaz	Da	
Zajednička smjena	Ne	
Zajedničke prostorije	Da	
Zajednička zbornica	Ne	
Zajednički nastavnici	Ne	
Zajedničke aktivnosti	Ne, s izuzetkom povremenih vannastavnih aktivnosti, koje iniciraju treće strane	

Ovom školom, od 2008. godine, upravlja privremeni tročlani odbor i vršilac dužnosti direktora, zajedno sa vršiocem dužnosti zamjenika direktora (Hrvat i Bošnjak). Kompletno školsko osoblje formalno zapošljava SŠ „Stolac“ i sva svjedočanstva i diplome učenika nose pečat iste škole. Vršilac dužnosti direktora potpisuje svjedočanstva i diplome učenika kojima se nastava izvodi po nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku, a zamjenik direktora potpisuje svjedočanstva i diplome učenika kojima se nastava izvodi po nastavnom planu i programu na bosanskom jeziku. Bivši ministar obrazovanja, nauke, kulture i sporta u kantonu nikada nije odobrio školski statut.

Iako u praksi škola funkcionira kao slučaj administrativno i pravno ujedinjenih „dviju škola pod jednim krovom“, postupak njenog administrativnog i pravnog ujedinjenja ostao je nezavršen.

Lista svih slučajeva „dviiju škola pod jednim krovom“, sa nazivima škola i njihovim lokacijama

Osnovna ili srednja škola	Broj lokacija/slučajeva	Lokacija školske zgrade/slučaja	Kanton	Broj centralnih i područnih škola	Naziv centralne ili područne škole
O	1	Bradići, Maglaj	ZDK	1	Područna škola OŠ "Maglaj", Maglaj, u Bradićima
				2	Područna škola OŠ "Fra Grge Martića", Žepče, u Bradićima
O	2	Tujnica, Maglaj	ZDK	3	Područna škola OŠ "Maglaj" u Tujnici
				4	Područna škola OŠ "Fra Grge Martića", Žepče, u Tujnici
O	3	Bugojno	SBK	5	OŠ "Treća osnovna škola", Bugojno
				6	OŠ "Prva osnovna škola", Bugojno
O	4	Bugojno	SBK	7	OŠ "Bristovi", Bugojno
				8	Područna škola OŠ "Prva osnovna škola", Bugojno
S	5	Bugojno	SBK	9	Gimnazija Bugojno, Bugojno
				10	Područna škola SŠ "Uskoplje", Gornji Vakuf-Uskoplje, u Bugojnu
O	6	Kandija, Bugojno	SBK	11	Područna škola OŠ "Prva osnovna škola", Bugojno, u Kandiji
				12	Područna škola OŠ "Treća osnovna škola", Bugojno, u Kandiji
O	7	Busovača	SBK	13	OŠ "Busovača"
				14	Područna škola OŠ "Kačuni", Busovača
S	8	Busovača	SBK	15	MSŠ "Busovača", Busovača
				16	SŠ "Busovača", Busovača
O	9	Fojnica	SBK	17	OŠ "Muhsin Rizvić", Fojnica
				18	Područna škola OŠ "Ivan Goran Kovačić", Gojevići, u Fojnici
S	10	Gornji Vakuf-Uskoplje	SBK	19	MSŠ "Gornji Vakuf", Gornji Vakuf-Uskoplje
				20	SŠ "Uskoplje", Gornji Vakuf-Uskoplje
O	11	Jajce	SBK	21	OŠ "Berta Kučera", Jajce
				22	Područna škola OŠ "13. rujan", Jajce, u Jajcu
O	12	Barevo, Jajce	SBK	23	Područna škola OŠ "Berta Kučera", Jajce, u Barevu
				24	Područna škola OŠ "13. rujan", Jajce, u Barevu
O	13	Bešpelj, Jajce	SBK	25	Područna škola OŠ "Jajce", Jajce, u Bešpelju
				26	Područna škola OŠ "Braća Jezerčić", Jajce, u Bešpelju
O	14	Carevo Polje, Jajce	SBK	27	Područna škola OŠ "Berta Kučera", Jajce, u Carevom Polju
				28	Područna škola OŠ "13. rujan", Jajce, u Carevom Polju
O	15	Divičani, Jajce	SBK	29	OŠ "Braća Jezerčić", Jajce
				30	Područna škola OŠ "Jajce", u Divičanima
O	16	Peratovci, Jajce	SBK	31	Područna škola OŠ "Berta Kučera", Jajce, u Peratovcima
				32	Područna škola OŠ "13. rujan", Jajce, u Peratovcima
O	17	Kiseljak	SBK	33	OŠ "Kiseljak" i područna škola OŠ "Kiseljak 1", Bilalovac
				34	Područna škola OŠ "Kiseljak 1", Bilalovac, u Kiseljaku
O	18	Kiseljak	SBK	35	OŠ "Gromiljak", Kiseljak i područna škola OŠ "Kiseljak 1", Bilalovac
				36	Područna škola OŠ "Kiseljak 1", Bilalovac, u Kiseljaku
O	19	Vitez	SBK	37	OŠ "Vitez", Vitez
				38	OŠ "Vitez", Vitez
S	20	Vitez	SBK	39	MSŠ "Vitez", Vitez
				40	SŠ "Vitez", Vitez
O	21	Domanovići, Čapljina	HNK	41	Područna škola OŠ "Lipanske zore", Višići, Čapljina, u Domanovićima
				42	Područna škola OŠ "Čapljina", Čapljina, u Domanovićima
O	22	Višići, Čapljina	HNK	43	OŠ "Lipanske zore", Višići, Čapljina
				44	Područna škola OŠ "Čapljina", Čapljina, u Višićima
S	23	Mostar	HNK	45	SŠ "Srednja mašinsko-saobraćajna škola", Mostar
				46	SŠ "Srednja prometna škola", Mostar
O	24	Prozor-Rama	HNK	47	OŠ "Alija Isaković", Prozor-Rama
				48	OŠ "Marka Marulića", Prozor-Rama
O	25	Kovačevo Polje, Prozor-Rama	HNK	49	Područna škola OŠ "Ščipe", Prozor-Rama, u Kovačevom Polju
				50	Područna škola OŠ "Fra Jeronima Vladića", Prozor-Rama, u Kovačevom Polju
O	26	Stolac	HNK	51	OŠ "Prva osnovna škola", Stolac
				52	OŠ "Stolac", Stolac
O	27	Hodovo, Stolac	HNK	53	Područna škola OŠ "Prva osnovna škola", Stolac, u Hodovu
				54	Područna škola OŠ "Crnici", Stolac, u Hodovu
O	28	Prenj, Stolac	HNK	55	Područna škola OŠ "Prva osnovna škola", Stolac, u Prenju
				56	Područna škola OŠ "Crnici", Stolac, u Prenju
Lokacije/slučajevi koji se odnose na osnovne škole: 23					
Lokacije/slučajevi koji se odnose na srednje škole: 5					

